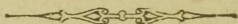

מיכה יוסף ברדיטצבסקי.

מעירי הקטנה.

רשימות ושרטוטים.

הוצאת "תושיה".

פיעטרקוב. תר"ס.

בדפוס שלמה בעלכאמאווסקי.

МЕИРИ ГАКТАНА.

т. е. Изъ маленькаго городка.

Эскизы и наброски

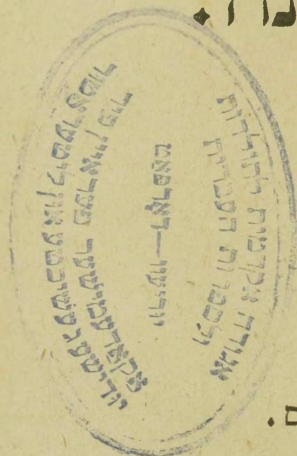
М. І. Бердичевского.

Издание „ТУШИЯ“.

ПЕТРОВЪ. 1900.

Типографія Ш. Белхатовскаго.

Дозволено Цензурою,
Варшава 16 Ноября 1899 г.

לאפרים פריש

מקדש ברנשי אהבה ויקר

סאת המחבר .

תָּכֵן .

3	. . . . .	שוהפּים	(א)
15	. . . . .	קרובים	(ב)
20	. . . . .	אב ובן	(ג)
24	. . . . .	בגלל נפש אחת	(ד)
28	. . . . .	שואב־המים ושבע נשיו	(ה)
31	. . . . .	השק האחרון	(ו)
34	. . . . .	אל הרבי	(ז)
37	. . . . .	לפני המחול	(ח)
40	. . . . .	בהסח הדעת	(ט)
42	. . . . .	בקבר ישראל	(י)
45	. . . . .	"ספור המעשה"	(יא)
48	. . . . .	"הבן האובר" (גדפס ב"ספר־השנה")	(יב)
57	. . . . .	פנחס שמעון	(יג)
59	. . . . .	שכנא	(יד)
62	. . . . .	גֵּרָךְ	(טו)
64	. . . . .	דן	(טז)
66	. . . . .	רבי תנחום	(יז)
68	. . . . .	משולם זוסא	(יח)
70	. . . . .	מרדכי דוב	(יט)

• שוהפים •

הראשון, מנחם, היה איש קטן הקימה ועבד-בשר קצת; וקנו לא היה מגדול, פאותיו לא היו ארוכות ואבנטו לא היה רחב. בכלל לא היה מטיל "כרסו" על הצבור ולא היה נוהג כבוד בעצמו כדרך היראים ושלמים להנאתם... אדרבה, הוא היה מצניע לכת במדה ידועה, ואיש לא ידע אם עובד הוא את השם מיראה או מאהבה. ובכל זאת היה אחד מזקני קוטב ומכובדיה, וכל העדה למגדול עד קטן ידעו, כי מנחם הוא מנחם...

והוא באמת היה מנחם; שמו ראוי לו והוא ראוי לשמו. "טוביה", "אלימלך" או "רבי נתן" לא היה מהאים כלל לעיניו הבהירות ולשערותיו הלבנות ששזו על פניו הכהים איזו לוית-חן וקמנו תכונת מנחם; וכי אדם בר אבהן ובר אורין כזה לא היה יכול להקרא בשם גדי, קלמן או רבי ישראל - אין צריך לאמר כלל.

מנחם על פי טבעו היה נוהג ללכת בצדי הדרכים ושלא להתערב עם הבריות; גם בקהל חסידים, שהיה נכנס ובא לשם, לא הרגיש את עצמו משותף לכל ושתיקתו היתה מרובה מדבורו. לא מפני איזו גאווה נסתרה או כשביל ענוה יתרה היה מתנהג כך, ולא כשביל שחשב: אני עושה כך בשביל שאני עושה כך - הדבר היה פשוט: הוא היה מודע ל"הזקן" בעצמו, וצל אותו קדוש מרחף בינו לבינם. דא עקא שלאידך עלמא אין כונגה יתרה בכל אשר יעשו, והוא מכון מאד בכל

המעשים ובכל השייך להם. להם דברי חול וקודש, עניני שמיא וארעא, ולו – הפל קודש והכל מן השמים.

כשאדם מישראל נוקף אצבעו מלמטה, כבר מכריוזים עליו מלמעלה, וכשהוא מפנה לבו לאיזה דבר או רק נקודה זומרתא שבעולם, כבר מתנועעים העליונים עם התחתונים". כל מחשבה ומעשה, כל הרהור ופניה, כל חשק ומלטול, גופני או רוחני, כל הנעת יד ורגל, או רק הנעת אצבע קמנה הרי היא ארוגה באלפי חומים שמיחדים אותה עם המציאות פלה; גם ההויה כלה מקבלת רחיפה ע"י נשימת איש עברי, יהיה מי שיהיה –

כל אדם נעשה בן נאמן לאביו שבשמים המסיע לכל הבא למהר... לא זכה – יתחייב בכל שעה שרפה למקום; רק רחמי שדי שפוכים על כל היקום ובצלו יחיו גם אלה שהם צריכים להתם מן הארץ.

ומה כל הארץ? רק התגשמות הרוחניות בהאי עלמא, מין אחיות-ענינים ידועה, כדי לתת אפשרות לבני אדם להאמין בחייהם ולהתנועע כבני חיים.

וזהו האדם, שמלבד החי שבו הוא עוד מדבר וקושר כתרים לקונו. "כשברא הקב"ה את העולם לא היה מי שקורא לו ארון, עד שבא אדם הראשון וקרא לו ארון". "אף הוא היה יושב ובוכה כשהחשיך עליו בין השמשות הראשון: שמא יחשך עליו עולמו; כיון שעלה עמוד השחר ראה שמנהגו של עולם כך הוא".

והעולם הוא רק כדורו של קודשא בריך הוא ושכינתיה. ובשעה שלא היה העולם כלל, היה משחק בתורתו יתברך, שנאמר: ותורתך שעשועי. כשעלה במחשבתו לברוא את העולם, היה מסתכל בתורתו ומתיעץ בה כך וכך. אז צפה ג"כ דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו, דור דור וסופריו, עד כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. גם בספר "מטה אהרן", הנדפס בדפוס קפוסט, שקורא בו מנחם היום בין מנחה למעריב, צפה הקב"ה אז והיה נהנה ממנו כביכול בקנוח סעודתו, וזאת לדעת: גם הקב"ה ומלאכיו סועדים לפי דרכם, גם

הקב"ה מניח תפילין שכתוב בהם: מי כעמך ישראל נזי אחד! אף הם עושים עמו ח מ י כ ה וקוראים את שמע בשחרית ובערבית ומאריכים ב"אחד" כנגד משה ומעלה וארבע רוחות הארץ .

אבל וי להון לבני נשי דרואים גופא ולא נשמתא ושוכרים שהעולם הוא מגושם כמו שהם רואים אותו בחושיהם הגסים; אוי להן לבריות שרואות ואינן יודעות מה הן רואות, עומדות ואינן יודעות על מה הן עומדות!

וי להון לבני נשי, שאינם יודעים ש"בכל דור ודור נמצאים צדיקים קדושים כמו בדורות הראשונים. ואם אינם משיגים מעלות הנבואה ומדרגת רוח הקודש כמו הראשונים, בכל זאת צדקתם וקדושתם ופרישותם היא גדולה מאד וראויים המה שתשרה עליהם שכינה כמשה, אלא שאין הדור ראוי לכך... ועליהם בנה השם ברוך הוא את עולמו, שאם אינו בן ח"ו ירופפו עמודי התבל והיא גם היא לא תקים"...

"והנה הצדיקים בעולם מלבד מה שמורים לעם ישראל דרכי ה' ללכת בס' וכו' הנה הם סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שעל ידם אפשר לבוא אל היכל המלך"...

ומנחם, שלא פסק פומיה מגירסא בספרי יראים, ידע היטב מה שבאר השל"ה הקדוש: "כי בודאי אין אפשר לאדם שנולד בחומר עב שישגי אלהותו יתברך וקדושתו; ואיך אפשר לירא דבר שאינו מושג או לאהוב דבר שאינו מושג או לדבק בדבר אשר הוא נעלם ואינו מושג? לכן הצדיק הוא אמצעי אשר על ידו יכול בר-גש לבוא למדרגות אלו"...

וגם ידע מה שהוסיף על זאת בעל ספר הדורות: "כי מי שיירא ה"ה או אוהבו, יקל לו ליראה ולאהבה את ה' ב"ה; ומדביקתו בת"ח יקל לו לבוא לדבקות בוראו ית"ש וביחוד אל האמונה וכו' ע"י שאנו רואים הצדיקים עובדים השם ברוך הוא וברוך שמו בכל לבבם ועושים נפלאות ע"ד צדיק גזור והקב"ה מקיים"...

ומנחם רואה בחוש את הנפלאות הללו על כל שעל ושעל :

כל העולם בלו, השמים והארץ, הגלגלים והספירות, הנענועים והיחודים, כלם, כלם המה אצלו נפלאות הבורא שאין סוף לאחורו.

יודע הוא שאחד הוא ואין יחוד כיחודו, שראשון הוא ואין ראשית לראשיתו, אין לו דמות הגוף ואינו גוף, שהוא היה והוא הוה; ובכל זאת הנהו מצייר לו את ארון העולם כזקן שיושב בישיבה בפמליה של מעלה, השמים כסאו והארץ הדום רגליו ומלאכים יחפזון סביבו.

אדרבה, בבית גנזיו של הקב"ה מונחים ספרים ממש, ושם בספרים כל מעשינו נכתבים בהשגחה פרטית וידיעה מוקדמת... ואף על פי כן, אע"פ שהוא יודע הכל קודם לכן וצופה הכל קודם לכן, הבחירה בידינו להיטב ולהרע, לבחור בסם חיים וסם מות.

ואותו סם מות ברא רק כדי לנסות את בני האדם, ואת בני האדם ברא כדי לעבדהו ולדבקה בו. מה יתן לו ומה יוסיף לו בן אדם שיסודו מעפר וסופו לעפר? אבל השי"ת חפץ הוא כך ובוראי צריך הדבר להיות כך...

בכל יו"ט הוא אומר: ומפני חטאינו גלינו מארצנו, — והוא הלא יודע את הגלות, גלותא דארעא וגלות השכינה, על מנת לשבר את הקליפות ולברור את הנצוצות דקדישא שנתפורו מעת חטאו של אדם הראשון... ובכ"ו לכאורה אצלו אין גלות כלל. לא ירידה, כי אם אדרבה עליה, עליה תמידית חוזה הוא בעם ישראל בכל הדורות.

וכך היה מצייר לו את הדבר: לפני מתן תורה היה עוד כל העולם עובדי עכו"ם ורק האבות היו מניחים ערובי תבשילין והיו צדיקים לפי דרכם... דור המדבר ודור הארץ עד ימי חורבן ראשון, מלבד אחיה השלוני ואליהו התשבי, לא היו עוד מסוגלים לעבודת הבורא, כי עוד זנה לכם אחרי הרע בעיני השם... בא עזרא וצנף מעט את הלבבות בימי בית שני. באו הצדיקים וכל כת דילהון והרעו עד ימי חורבן בית שני. — ביבנה נהנה הבת"קול המהורה הראשונה... אבל או, וגם בימי רבנן סבוראי והגאונים ואח"כ מעשה מרכבה היה

עוד בִּיחיד, מפני שהדורות לא היו עוד ראויים לכך... הוזהר גלה אורו של עולם, הקבלה והאר"י הקדוש פשמו את האורות ויצרפו את הלכבות... אבל כל זה וכל מה שקרה עד עתה היה רק כקנוח סעודה לעמת אורו של הבעש"ט, אור האורות, הנשמה היותר עליונה שהיתה בעולם.

"רבנו הבעש"ט ז"ל מלא אחרי האר"י ז"ל לגלות האלות בעולם השפל התחתון הזה בכל פרט ופרט... כי כל אשר גלה האר"י ז"ל בשמים ממעל, בעולמות העליונים ואורות העליונים שלא כל מוחא סביל דא להשיג אשר למעלה למעלה, גלה הבעש"ט את האלהות פה בארץ בפרט, באדם התחתון, שאין בו שום אבר ושום כח מה, שאינו לבוש לכח האלהי אשר ממון וגנוז בקרבו... וכן בכל הדברים הנמצאים בעולם ממש לית אתר פנוי מיניה... וגדול כח הצדיקים שמרמין צורה ליוצרה; כי אין לך תנועה ודיבור מה שאינו מורה על יחוד שמו יתברך ויתעלה... הוא הבעש"ט הורה איך לקשר את עצמו ביחוד שמו הגדול והנורא אפילו בשיחות בטלות"...

והוא, מנחם, ידע לכוון בשיחות בטלות ולהרימן לאהדותו יתברך. הוא ידע את הקשורים והארוגים הנפלאים האלה שעל פיהם היה חי ומכון כל מעשיו.

הוא ידע את הקו הארוך מימות עולם עד יומו, מעלת העלות, סבות כל הסבות ואבי כל המעשים והנבראים עד עצמו — כלומר, הוא מנחם בן מנחם לבית משה חיים...

ואביו מנחם, שמת יומים אחרי הולידו אותו, היה צדיק גדול וטהור ברוח ונפש, ואבי אביו משה חיים ז"ל היה צם מערב שבת לערב שבת, וכשאכל מעט היה נושך את לשונו למען יבטל בצערו את טעם האכילה רחמנא ליצלן —

אבל מנחם הוא אוכל כיהודי כשר שאינו בא בטרוניא עם הקב"ה ואינו ממאס מאכליו. אדרבה, כשהוא לועם את הלחם או את הבשר הרי הוא, "מתקן את הקליפות האצורות שם בשרשן". אדרבה ע"י ברכת המזון שלו הוא מעלה את כל

המוזנות לעליהן ומטהר את הצומח שצריך הוא לעזר האדם וכונת נשמתו.

והנשמה בעצמה היא מין בדולח טהור מונח בגופו של אדם ובא אליו מאוצר הנשמות...

אוצר הנשמות השתלשל רק מחלקיו יתברך ממעל עפ"י "סוד הצמצום"... והצמצום בעצמו הוא פשוט: "כשבקש הקב"ה לברוא את העולם צמצם את עצמו כדי לפנות מקום להעולם. ומאז הקב"ה נושא את העולם בחיקו ומקיף אותו מכל צדדיו"...

ככה מגשם ומיחד לו מנחם את הבורא ואת הנבראים, את העולם ואת אלהי העולם; ואעפ"כ הוא חוזר ושונה את שרשי החסידות: ש"השפעת הבורא יתברך כשהיא יורדת מלמעלה אין לה כל גוון, היא כוללת כל הגוונים; רק הברואים מציירים בה להם גוונים שונים"...

הוא היה ירא-חטא ומבזה את החטא, כאשר חייב הוא האדם לשבֵּר את התאוות ולהטיל גירא בעיני דשיטנא; ובכל זאת מאמין הוא ג"כ בדברי בעל פרי הארץ: "שבשביל שהכל, גם התאות, רק חלק אלהי מעל, מי שכובש את יצרו הרי הוא מתנגד לרצונו יתברך כביכול וגורם בזה גלות השכינה"...

יודע הוא שחייב אדם לאהוב ולכבד כל איש ישראל, אפילו הפחותים והריקנים שבהם, מפני שהכל שוים הם לפני המקום וכל עדת ישראל קדושים; ואעפ"כ הוא משים לבו לדברי בעל "לקוטי אמרים" אדות ה"רבות מיני חלוקי מדרגות בנשמות גבוה מעל גבוה לאין קץ וכו' ושכל דור ודור יש ראשי אלפי ישראל שנשמותיהם הם בבחינת ראש ומוח לנבי נשמות ההמון שהם בבחינת עקביים ממש"...

ובכל הערכוביה הזאת מנחם אינו מוצא סתירה. אדרבה, אחדות הוא מוצא בכל דברי התורה והספרים הקדושים. זה אומר כך וזה אומר כך, ואעפ"כ כלם מרועה אחד נתנו"... בעיקר הדבר רוח אחד להם, לדבר על רוממות האל יתברך ולקרב את לבו של אדם לאביו שבשמים.

אדרבה , "אבינו שבשמים רוצה שנעבדהו בכל הלכבות
 ובכל המעשים והעבודות כדי לתקן הכל וליחד עם הכל".
 תפלת האדם היא יחודו עם הבורא , ממש כה"יחוד בין
 איש לאשתו" . . . ואהבת - אהבה ממש בכל חשק נפשך
 וגענועיה ; אבל גם זאת יודע מנחם ש"יש אשר יכול האדם
 להתפלל תפלתו באהבה ויראה והתלהבות בלי שום תנועה ,
 עד שלא יהיה נכר בו כל ענין עבודה ; ותפלה כזו , עבודה
 שבלב , היא יותר חשובה בערכה על אותה ששפתיה דוכבות ,
 - היא פנימית ומהלכה לפני ולפנים" . . .

וזהו כחו של מנחם להיות מצניע לכת בגלוי , לדבר
 בפשיטות ושלא להסיח דעתו מן הבורא יתברך ; להיות נוח
 לכל אדם ולהגות בבורא ; לקיים עונת אשתו ולחשוב ביחוד
 השכינה ; להיות בעליונים ותחתונים כאחד ושלא למצוא מעקשים
 בחיים כלל .

בנו יחידו דוד'ל מת בלא עתו . ברוך דיין אמת : מי
 יודע דרכי השי"ת , בודאי צריך היה לבנו וע"כ לקחהו מן
 העולם . בעיקר הדבר , המיתה בעצמה היא רק מין לקיחה
 מהכא להתם , בעיקר הדבר אין הכא והתם אלא בעד חושינו ,
 בעיקר הדבר הכל שייך להקב"ה ומה שהוא נותן לנו אינן
 אלא פקדונות ארעיים בידינו . . .

ביתו נשרף כ"שרפה הגדולה" . בודאי הדבר בא בהשגחה
 פרטית . . . הוא מוצא שהתגאה פעם אחת בקנין-כספו זה להתפאר .
 ההתפארות היא מדה מכוערה מאד , השם ישמרנו ממנה .
 ה"פלונית" שלו , אסתר , היא חולנית . הדבר הזה הוא
 באמת רע , בשביל שנאמר : ורחמוי על כל מעשיו . . .
 ובכלל , הנשים אין להן כל אותה הסגולה לקבלת יסורים
 באהבה . אבל מה יעשה האדם כלפי שמיא ? בודאי רצונו
 יתברך הוא כך , ומי יאמר לו מה תעשה ?

"אסתר - הוא אומר לה ברחמי לב , - קחי מן המרק החם
 הזה . הבורא ממעל לא יעזבך . את הַגֵּךְ אִם לַבְּנִים . היום
 אתפלל" .

היום שכח , והיו לו מחשבות זרות בשעת תתפלה . גם

זה בא מן השמים. בודאי נכשל בדבר אחד והביא הקב"ה אותו לידי נסיון.

קרה הדבר ש"גזרות רעות" באו על "כלל ישראל" בקוטב, עיר מושבו, - לנקות את הרחובות... גם אלה רק נסיונות המה שמנסה קודשא בריך הוא את בריותיו. רואה הוא שלבבם קשה לפרקים והוא שולח עליהם גזרות קשות כדי להחזירם למוטב. ובעיקר הדבר "נקיות" הלא גם מצוה היא כתובה בה"ש"לחן ערוך". ה"גוים" אינם מבינים מזה כלל, אבל המה עושים את הדבר כסומא בארובה...

וה"גוים" המה ה"מותר" האחד בעולם, לפי חשבונו של מנחם. מובן הדבר, שהם צריכים לנו ל"פרנסה" ולעבוד עבודות קשות כמו חפירת הבורות וחטיבת עצים... אבל להנייך יספיק גם מועט... וכשהוא מדבר בענין זה עם שמעיה שהתפן מיד עונה לו הלו: "שיגנא, התשכח שאלמלא הגוים תחסר מסכת אחת - "עבודה זרה" - עם כל מפרשיה ומפרשי מפרשיה, מסכת אחת תחסר, אתמהה?!" -

ושמעיה זה הוא שותפו של מנחם בדיני סמונות, כלומר, המה ביחד סוחרים זה כמה ב"שערות חזיר" ושולחים אותן למדינת הים... מנחם הוא אסמנים במבעו ואינו רוצה לממא את ידיו במסחרו זה; וע"כ הוא מוסר את הדבר בלו לשמעיה שהוא ג"כ ירא שמים אבל - גם גנב במקצת. אל תבינו ח"ו את הדברים כפשוטם, לאמר: הוא, שמעיה הנקרא בעליתו לתורה, מורה מוריני רבי שמעיה" יגנוב; הוא רק אינו מחשב את החשבונות כהוגן עם מנחם ושומר את העורף אצלו. ומה בכך? שמא החשבונות אינם מוטעים כלל בכונה, ואם תאמר כונה איכא כאן, מי יאמר לו שהדבר כך הוא?...

שמעיה הוא גם חונף לפי דרכו. בכלל אוהב הוא לשתות חמים אצל שותפו ולשיח עמו בתוך כך באיוו מנפלאות הבורא, - מוחו איננו מסוגל כלל להשנות מופשמות ועל כל דבר נפלא ממנו שהוא שומע מאת מנחם, הוא מגרד באצבעו על חטמו וקורא: איך, איך, פשימא!

שמעיה זה הוא עקשן גדול וחולה-מעים, לא עליכם.

בביתו הוא אכזרי מעט, ואוהב הוא להכות את אשתו בשעה שהיא שוכבת במטתה. היא היתה יפה לפני ההכאות, כלומר, לפני הנשואין; אבל מה תעשה בת ישראל, אם לילדיה? הבעל הוא בעל, וה' הוא האלהים.

גם לשמעיה יש יחס אל אלהים, אבל זה הוא רוכב בערבות, שם שם, הרחק הרחק: דבר אין לו עם שערות חזיר ואין דרכו במרומים לגנוב דעת המוכרים והקונים. רק מנחם יכל להאמין במין השגחה כזאת.

פשיטא, ששם במרומים הדברים שונים לגמרי ממה שבכאן עלי אדמות. אבל בני אדם מישראל צריכים המה להתפרנס, והפרנסות קשות מאד.

משה יעקל הוא עשיר, גם אברמ'ל הוא עשיר גדול. יקחם אפל, מאין לקחו את כל אלה? בן-אדם מישראל צריך להשגיח על עצמו ולהשתמש בכל הבא לידו... עברות! נכון הדבר, אבל מה נעשה בעוה"ר? הנמות ברעב עם בנינו? לחם ברוח יש גם למנחם, אבל לי צריך גדה כדי להשיא בנותי. אני צריך ללוקח-בנותי יראים ושלמים כדי לנקר בהם את עיני הבריות. השומעים אתם, יקחכם אפל כל אנשי קומב, לי צריך מומן, ממונכם!

והוא גם כילי גדול לפי דרכו; זולל וסובא כשקרוא הוא לסעודת מצוה או לנשואין ומקמץ בהוצאת עצמו לאשתו הוא נותן רק מעט כסף בשבוע בתנאי שהוצאת הבית תתמלא רק מחוליתה. לפעמים יש לו בעוה"ר איזה חשק לשפחת הבית. אבל דבר זה הוא אצלו "יצר הרע" גמור, אחרי שליכא בזה דררא דממונא... לו היה מרויח מזה, כי אז בשעת הדחק היה עוצם את עיניו; אבל לעשות עברה ממש בלי כל שכר לכיסו, — זהו דבר מכוער לגבי שמעיה.

ושמעיה בעצמו הוא אדם מכוער. חטמו קטן לגבי פניו הארוכים, וקנו העב הוא מחוסר כל צבע, עיניו שקועות ועל לחיו השמאלית יבלת כמין קטנית. בטבעו לנשוך תמיד את צפרניו, וכשאינו לו עוד מה לנשוך הוא מגלה ידיו השעירות וגורד אותן בשניו.

בכלל אינו רץ לגבי עסקים; אבל כשהוא עושה עסק במתינות, הרי הוא עסק טוב והוא מקבל ממנו „נחת הוח“ הרבה.

בכלל יש לו בדיני ממונות מעין שירה לפי דרכו, כלומר הוא מְשַׁבֵּר בזה את דמיונו והוא יוצא בזה ידי הרחבת-הדעת. הרחבת-הדעת הרבה יש לו בשעה שהוא רואה יערות טובים להסקה ול„מסחר שמן“, אע“פ שהוא אינו עוסק בעצים. גת-דרוח גדולה יש לו בשעה שהוא רואה שורים מפותמים ורחלים בעלי צמר הרבה. לכאורה רואים בהם בעליהם מסחר טוב, אבל בכל אלה אין אותו „העומק“ אשר במסחר „שערות חזיר“, שהוא בזה מומחה גדול: להבדיל בין כל המינים, לברר ולסדר את הדברים היטב באופן שימצאו חן בכרכי הים.

לכאורה אינו יודע כלל, איזה צורך ישנו שם בכרכי הים בשערות חזיר – אבל מה לו לדעת זאת? העיקר שמשלמים לו שם פי שנים מאשר יתן הוא בעדם לה„ערלים“ הטפשים.

יודע הוא שדרכם של אלה להוביל את הזיבורית אל השוק ולשמור תחת כרעי המטה את העידית. ומה הוא עושה? הוא חוזר עליהם בבתיהם, מביא עמו בקבוק יי“ש, מדבר חלקות ומעמיד את עצמו כתם, ולפתע יסתכל תחת המטה: „מה לך שם, אהובי?“

וכיון שקבץ צרורות הרבה והמשלוח מהכא להתם, לכרכי הים, יחל, או באים לו ימי הכונה היתרה ומין שירת-העבודה אצלו. בחדר לפניו מחדר הוא מניח את השערות על גבי הכריך לבן ואת הדלת יסגור אחריו. שם הוא מקפל את אדרתו ויושב לו על גבי הקרקע. שערות לבנות, שחורות, מעורבות מונחות לפניו; שערות דקות ועבות, קלות ושאינן קלות. השק עומד הכן לקבל אל תוכו את כל אלה; וצריך לזה התחכמות יתרה, לסדר את הדברים ולהדקם היטב...

בנוהג שבכרכי הים שביון שבאים לשם השקים מלאים ומהודקים, המה פותחים איזה מן התפרים בסכין עשוי לכך, מכניסים את היד ובודקים את השער; ולוא צריך התחכמות הרבה והשערות חריפות למען דעת למפרע איפה יפתחו את

השק ולמען הניח במקום ההוא שער יותר טוב. ושמעיה בקי בכמו אלה. הוא מסדר את הטוב המעט ברוב כשרון, כאופן שבכל מקום אשר יחתוך סכין המנסה ימצא רק את הטוב. ומלבד שצריך ליה סמוי עינים זה לרוחא דמילתא יש לו מצד הענין בעצמו נחת רוח גדולה בפשיטות.

בכלל שמעיה הוא פקח גדול במילי דעלמא. הוא „בורר“ בדברי ריבות ויודע לפשר היטב. רק בתור „שליש“ אינו מסוגל הרבה, באשר אינו אוהב לסלק את המשכנות שהושכנו אצלו לקיום פסק הדין. בכלל לתת אינו יכול...

ולוא דמתירא הוא מקמי קודשא בריך הוא, כי אז חשב את עניני הצדקה למין שגעון ממש.. הגעו בעצמכם, השקל הוזה הוא שלי; ולמה את-הו לאחרים שאינו שלהם? עניים המה ואין להם מה לאכול, — מה איכפית הדבר לי? מצוה הוא הדבר — אבל האם יכול אנכי לקיים את כל המצות?

ועם כל זה הוא אוהב מעט את המצות לפי דרכו, ומדייק מאד לקבור את צפרניו שהוא מנשך ולהלוותם ב„עצים“ עבים. גם מקדש הוא על היין ולא על החלות משום הדור מצוה, ולומר משניות בכל יום בשביל חלקו לעולם הבא.

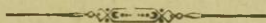
הוא רוצה דוקא „עולם הבא“ הרבה. חתיכה שמנה מ„לויתן“ ו„שור הבר“ ומקום פנוי לא רחוק מן האבות... בכלל הוא שמח מאד שהוא בן לאברהם, יצחק ויעקב. ומה היה עושה לו היה בן ישמעאל, ואיתימא של עשו הרשע? בריך רחמנא שלא עשה לו כך.

כל המחשבות האלה היה חושב בערבי שבתות בימות החרף, בשעה שהיה קורא בתורה שנים מקרא ואחד תרגום. בשאר ימות השבוע היה עוסק ב„שערות חזיר“ ושוכח את ה„אבות“ לגמרי...

וזהו הסוד שבשמעיה. הוא אינו אדם שלם, רק איזו חתיכות צרורות במין גוף שקוראים אותו שמעיה. עניני שערות חזיר מטילים במוחו עם בני-ברק ואינם נוגעים זה בזה כלל... תכף אחרי שיתפלל לשם שמים, הוא יוצא לקרנות לגנוב דעת הבריות וישכח את האלהים שאליו התפלל, או יותר נכון, ישכח

את שמעיה המתפלל בבית־הכנסת והנהו עתה שמעיה בבחינת
גנב ורע־עין. —

ומנחם הוא אדם כשר בכל הימים ובכל המועדים. אבל
גם הוא צריך לפרנסה מעט. על פי השגחה פרטית נמנו וגמרו
שם בשמים שיתפרנס כל ימיו מ"שערות חזיר", לקיים מה
שנאמר: מי יתן טהור מטמא. ולפרנסה זו הוא צריך לאיש
ידען בכמו אלה, הוא שמעיה...
ככה המה חיים בשותפות כל הימים, טהור וטמא יחד.

קרובים.

שמואל יעקב יקובקין היה מאיזה צד קרוב רחוק של המתעשר דוד נתן לבית לוי. וכשם שרוד נתן היה אדם מתעשר קימעא קימעא בכל יום ע"י קמצנותו היתרה והלואותיו היתרות, כך היה שמואל יעקב מן היורדים ממה ממה זה כמה. עשיר לא היה שמואל מעודו, אבל הוא היה בעל הבית, בית גדול והגון במכור העיר, התפלל במזרחו של בית-הכנסת ויהי גם עסקן במקצת בעניני העיר. בכלל היה טוב לב ובעל נחת-רוח, אדם קרוב לשכניו ולקרוביו. גם ירא-שמים היה באיזה צד, אבל רחוק מן הצביעות והחזקת טובה לעצמו בשביל שהוא ירא שמים.

אבל כל זה היה בשכבר הימים... עתה הוא רק "יורד" סתם, כלומר עני מדוכה שכבר אנוס היה למכור את ביתו לקרובו דוד נתן, שלמש לזה עיניו כל הימים... עתה כמו אינו שייך עוד לבית-הכנסת ולכת "בעלי-הבתים". הוא יושב נקצה העיר בשכנות בית קטן ושפל. במסחר לא ישלח עוד את ידיו, מפני שאין לו כל יחס לזה, ובכלל מה יסחר? בכל אשר נסה הפסיד ע"י מזלו הרע וגם כבר חלוש הוא והזקין... שנאתו לדוד נתן קרובו, זה העכברא דשכיב אדינרא, היתה גדולה מאד. הוא ראה בו ובהלואותיו שהלוהו את אמונו. הוא לא יכול לסלוח לו על כי מכר את ביתו בפרהסיא... בו ביום כמו החל לדעוך אור חייו... דבורה, זוגתו הצנועה, התחלחלה בו ביום כל כך עד שמאז היא חולנית ורק עפ"י נס

היא עוד אם לילדיה. בנו הגדול מת, ועוד לו ילדה בת שתיים עשרה שילדה לו אשתו לוקנתו, ורחל הבכירה חולה מחלת החזה ושומרת את המטה זה ימים רבים.

רחל היתה רעותה של מלכה, בתו של דוד נתן. רחל היתה יפה ממלכה וטובה ממנה. הוא לא היה חפץ כלל שתלכנה יחדיו. מה לו ולבתו היקרה עם בתו של הכלי האכזרי והאדם הגם? ועתה מלכה כבר נשאה לאיזה בן-תורה צעיר מבני רבנים יחשנים, ויושבת את בעלה על שלחן אביה במוב ועושר, ובתו שוכבת בחליה...

לו יכל להבחיר את דוד ואת ביתו, לעשות אתו כלה בשעה אחת! וגם על הקב"ה הוא קורא תגר על אשר יתן עצמה לאנשים כאלה, אשר יאכלו טוב עניים ומבתיהם יבנו. ולבסוף הנה גם הוא חולה לפי דרכו. כמעט אינו יכול לצאת ולבוא. ימי הסתיו כבר באו, והבית ריק מכל.

בכלל זה "מעשה נסים" ממש שהוא וביתו לא יגועו ברעב, אחרי שכמעט אינו מרויח מאומה. זה איזו שבועות שכמעט נרה אחת לא ראה ודבורה עוד מבשלת חמים וגם ממצאת לרחל סמי מרפא.

דבורה היא באמת צופיה הליכות ביתה ועוברת כל היום ב"מעשי מחט" וב"בית-המבשלות". אבל בשעת הדחק היא גם מקבלת עזר משפרה אשת דוד נתן, שדרכה להיטיב בצנעה את אשר הרע בעלה. היא שולחת לפעמים לדבורה אָן שחוט, דגים, תפוחי אדמה ובצלים, שומן ובצים או גם כסף ממש. מובן הדבר ששמואל אינו יודע מזה כל עיקר. הוא היה בוחר לגוע ברעב את ביתו יחד משיקבל איזה עזר מבית האכזר הזה. והוא אנוסה לשקר לבעלה ולהמעותו. ובסתר לבה יודעת היא כי השקר הוא עון גדול...

ושמואל יושב שומם רוב היום על יד החלון העכור ומסתכל לפניו בדומיה... הספרים שלו, שהיה רגיל לפתוח אותם בימיו הטובים, מונחים זה כמה במקומם; הטובים שבהם כבר נמכרו והישנים הקרועים כבר נשכחו מלבו... מה יתן לו ומה יוסיף לו אם ידע שכתוב כך וכך, אם העולם אינו כך,

אדרבה, העולם מתנהג להפך ממה שכתוב שם...
 רחל שוכבת לעמתו על המטה העומדת אצל הקיר המבדיל
 את פנים הבית מחדר הבשול, גונחת ומפסקת, גונחת ומפסקת.
 לפעמים אינה יכולה לישן כלל ולפעמים ישנה היא הרבה.
 בפניה הצומקים עוד נִכר חן היופי ושערות ראשה הרכות,
 כמו לִבְנוֹת מטבען, יוסיפו לה לוית-חן. ידיה גלויות ולִבְךָ-
 המות נפר בהן.

שמואל אינו יכול לראות את ידיה הצנומות מבלי להוריד
 דמעות בחשאי. לִבְנֵן וטהרתן מעוררים רחמים בלב כל
 רואה ומרככות אותו עד דכא. הוא אינו מדבר עמה הרבה
 בשביל שהדבור גִּיֵק לה, ומה ידבר עמה?

והיא גם היא אינה חושבת עוד כלל. כרבות ימי חליה פג
 מאתה כל דמיונה וחומר-חיה המעט ומוחה כמו נתחרש מאפס
 מעשה. רק את המות היא רואה באישון ליל, והוא מלא עינים.
 המות הוא שלוחו של אלהים, ואלהים שם ממעל...

לדבורה אין פנאי לבכות על נֶעֱר בתה. היא צריכה
 להאכיל את הבית; גם החורף קרוב ועצים עוד אין. "אנו בעצמנו
 – אומרת היא לנפשה – יכולים לסכול הכל, אבל החולה, החולה.
 אולי תחום עלינו שפרה... עון גדול הוא לקחת ממנה... מה
 לעשות? – שפרה לא שלחה זה כמה... היא כמו שכחה
 אותנו..."

ובו ביום כמו התעורר לב שפרה בחוקה... אלי אלי!
 הלא שכחתי את קרובי העניים כליל!

היא היתה טרודה בהכנות לימי החרף ובעִשִׁית אדרת-שער
 יפות לה "בנים". כן היא קוראה את מלכה בתה ואת ראובן
 חתנה. והמה כ"יונים תמות" יושבים יחד על שלחנה,
 כיונים המות.

בתה מלכה היא היא הכי-יפה והכי-ענוגה בכל העיר
 וחתנה הוא "אברך משי" גמור כרוחו ובמהלכו. הוא למדן
 ומושלם גדול ואינו יודע "לעקם שער על הקיר"... פניו חלקים
 כפני נערה תמה ומוחו מה נאוה – הוא יודע הרבה ומשיג

הרבה יותר מכל אברכי העיר – הוא אחד במינו, יחיד...
 וראובן הוא באמת בריה אחת במינה, מין אדם רחוק
 מן החיים וחי במלוא החיים, אדם מרחף בעולמות עליונים,
 בספירות ומושכלות, במחקר וכדעת ומן הוות החיים אינו
 יודע כיונק. בכללו הוא רק בן רבנן שהחמיץ מעט ומרחף כל
 הימים בתורה ובהשכלה – וההשכלה הלא היא בת השמים
 כהתורה גופא... את המטבע לא יכיר ואת ערך המטבע אין
 צריך לאמר.

גם עתה בשעה שרוב בני העיר לוחמים „מלחמת החיים”
 בחזקה ומכינים את עצמם לקראת „החורף” הבא – בישראל
 לאו מילתא זוּמרתא היא, – גם עתה יושב הוא בחררו החם
 שקוע בהשגותיו; רק מלכה היא הנפש החיה האחת
 במושכלותיו. אותה הוא אוהב בפשימות מבלי מחשבה כלל,
 כי על זאת אינו צריך גם לחשוב.

– ראובן – אמרה שפרה לחתנה הצעיר – לך אל קרובנו
 שמואל ותן לאשתו אסתר השלשה רז"כ הללו. קפלם היטב
 באמתחתך והשמר לבל יודע הדבר.

וילך ראובן במלאכות חותנתו. היום היה יום סגריר,
 השמים כהים. רוח קר ולח מלא את העיר הצרה בנכאי הסתו.
 הוא כבר בא אל קצה העיר ויבוא לבית שמואל הדל.
 בו רק שלחן לבן ומנורה של נחושת ירוקה; שמואל בכגדו
 הארוך הישן יושב על יד החלון, ופני רחל החולה מוסכים
 אל הקיר.

ובקול חלש, כמתביש וחרד יחד, הושיט לשמואל את שלשה
 הרז"כ משפרה חותנתו בעדו. – זוכר הוא כי עליו לתת אותם
 לדבורה אשתו, אבל אחרי שדבורה אינה בבית מדוע לא
 יתנם לבעלה?

בבישנותו הוא אוהז בכפיו את השלחן ומשליך אנב גררא
 צלוחית מים ארצה. רחל מפנה ראשה מהקיר ורואה איש
 בבית...
 ...

– מה?! – קפץ שמואל ממקומו כמו נשכו נחש, – מה? מה?
 – שלשה רז"כ נתנה... נתנה לי חותנתי בערכם... משיב

ראובן כמתחלחל, אבל אינו יודע טיבו של דבר.
וכמו פלצות אחזה את רחל, ועיניה נוצצו.

— צא מזה שקץ! החוצה, החוצה! — קרא בקול צורח בקרעו את הרובל לגזרים. — אתם מרהיבים בנפשכם כזאת, אתם האכזרים, אתם, א-ת-ם!.. כלכם רעים וחטאים, חותנתך וחותנתך, גם אתה גם אשתך. אשתך השפחה שאינה שוה אפילו אצבעה האחת של בתי מתימרת בחוצות בבגדי נשואים שלה בעוד שבתי גזעת על מטתה — רוצחים אתם, רוצחים, רוצ-חיים! — הוא צועק, מחזיק בכנפי בגד ראובן, בפתחו את הדלת לפניו, ודוחקו החוצה.

נכאי הסתו שוררים בחוץ בכל עצבונם. השמים השכו והאדמה מתחת רועדת תחת רגלי ראובן הקפואות.

הוא לא ידע את קשור-הענינים... אבל בעולם מושכלותיו השמימיות והדתיות, שבו ורק בו היה שרוי כל הימים כמו בלי-הכרה, נגעה בו בחזקה יד האדם...

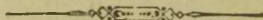
את מלכה רעיתו האהובה בוז וחרפו. את הדבר הזה הוא מרגיש כמו הכו אותו בפניו, בפניו...

כל אשר בו חורד מבושת וצער, ובלבו מעין ההרגשה כי חותנו אשם הוא בדבר. הוא לא ידע את קשור-הענינים היטב, אבל מרגיש הוא למרחוק —

ובשובו לבית חותנו ברגלים כושלות, הוא פותח את הדלת ונופל על הסף.

מה לך? מה לך? חורדים לקראתו כל אנשי הבית, והם זורקים על פניו מים ועמלים להשיבו לאיתנו.

בעמל רב הוא פוקח את עיניו, אבל כחו אין אתו. חותנו מטה אליו ראשו ברחמים ושואלו בלב חרד: "מה לך, בני?" והוא עוצר ברוחו שלא לירק בפניו...

אב ובן.

הוא היה מרדכי "האדום", העשיר היותר גדול בקומב העיר, איש גדל הקומה ובריא בשר. משכמו ומעלה היה גבוה מכל אנשי עירו, ובאצבעותיו החזקות היה יכול לשַׁבֵּר גם מטבעות נחושת.

והוא מבני עניים יצא. בנערותו עבד עבודת "עובד" בבית-הרחיים-של-מים הגדול אשר בקצה העיר, שהוא עתה אדון לו.

אומרים עליו שגם אז, בהיותו שם עובד ומרויח לחמו יום יום, כבר נשא עיניו אל בית-הרחיים ואל נכסיו וברצונו העז שלא פסק ממנו רכש לו הכל ויהי לאדון הפל.

והוא גם הוא בנה את בית-הרחיים מחדש לפי "המהלך החדש". הוא בנה סביבו בתי-אסמות-בר, ויבסס את הגשר הגדול המפליג את הנהר הגדול השומף בצדי העיר.

אומרים עליו שבשעת "השמף" הגדול, כאשר עלו המים על גדותיהם וישטפו בתים רבים וגם הגשר והרחיים עמדו בסכנה, הופיע הוא בעצמו על הגשר השומף ובעוז רוחו פעל על האכרים הרבים שנהרו מכל עבר לשום מעצור להגלים. רבים מהם אמנם טבעו; אבל הגשר עם הרחיים נצלו עד היום הזה.

והרחיים "הולכים" יומם ולילה. כל משרתיו ועבדיו יראים מפניו ומכבדים אותו. הקמח הטוב והמשובח שלו עובר גם ארחות ימים, ומכל העירות והכפרים סביבו מרבים עברים ואכרים לבוא ולסחור, -למחון ולמכור, לקנות ולמחון. בכל יום

זככל שעה אנשים יוצאים ובאים שם. עגלות טעונות עומדות, והרוח החיה אשר שם מעודדת גם את אנשי העיר, המתפרנסים בארח ישר או אי־ישר מהרחיים, ברוח גם בצער.

ומרדכי לא ישים לבו לאנשי העיר המשכימים לפתחו. הוא מבטלם בלבו ואינו מכבדם כלל, גם את הלומדים וגם את בעלי הבתים. בעיקר הדבר כלם עבדים המה בעיניו...

כמבעו הוא פזון, אבל "צדקה" אינו אוהב לתת. כל בוי שפושט ידו לעזרה נקלה הוא בעיניו... אבל לשכניו ידו פתוחה; והמה רובם לא מן ה"טובים" שבעיר.

מהם אבא, איש פשוט ונקי במלבושו, הגוזז גם מעט את זקנו ויש לו "משומדת" במשפחתו; גם שמואל בן אבא, אדם שמח וטוב לב ששובש כתונת מגוהצה ומדקדק מאד בשחור מנעליו; וביחוד שמואל "החכם", יהודי פקח באמת וגם "כתבא רבא", שהוא כעין מזכיר של מרדכי העשיר, אשר גם לחתום שמו אינו יכול ואינו רוצה.

וגם להתפלל אינו יודע. בכלל קשה עליו לשהות בבית הכנסת זמן רב. ותמיד הוא מדבר בשעת התפלה את אבא שכנו גם במזרחו של בית הכנסת. ולפעמים עוזב מרדכי את בית הכנסת גם באמצע התפלה. בי מה איכפת לו מה שאומרים הבריות, שפֵּלם נקלו בעיניו! —

בכללו של דבר הוא בודד בעסקיו ומדגיש הוא שאין איש אתו... החיים המה בידו, אבל הכל עֶזר בעיניו... לפעמים יחשוב הכל לחלום לפי דרכו, וגם מדגיש הוא למרחוק שזה כל האדם...

ואשתו ציריל ביילה חולנית היא כל הימים. בריאה היתה כשנשאה לו בימי עניו, אבל את העשר לא יכלה לשאת; וככל אשר ביתם ועשרם הלכו וגדלו, ירדה בריאותה מטה מטה; כחולמת־ליל תועה היא בכל חדריה עם מפתחותיה הרבים בלי דעת דבר...

יש שהוא נושא את עיניו אל שפחותיו — אבל "האדון" שבו לא יתנהו לנגוע בהן, והוא עומד על כבודו גם בדבר זה. ובלילות הארוכים כשאינו יכול לישן ובדירות הליל מעיקה

עליו, הוא קם וחובש את סוסו ורוכב עליו הרחק מן העיר, שם על הגבעות הקמנות והמגרשים הרחבים. והסוס דוהר וקופץ וריץ.

או ירגיש מרדכי את עצמו. הוא מרגיש את עצמו בכל העיזב שבמהותו; וכמו צר לו המקום הוא מכה במנעליו, מקשקש ברצועתו, ולפעמים גם יורה בקנה-הרובה התלוי בחגורתו. פתאם יבא הדבר, בלי שום כונה ומטרה; בכח עצור יפלס לו נתיב...

מרדכי גר במעון ארמונו במעלה-העיר סמוך לשער העיר ובנו יחידו נתן, או נתן מטקין - כמו שאוהב הוא לכנות את עצמו בשם משפחתו - יגור בהארמון הישן של מטה, הבנוי משרידי אבני הפולנים, ופניו מוסבים אל הנהר. ובין האב לבנו מרחק יותר גדול מאשר בין מעלה ומטה, כלומר, בין העיר העליונה להתחתונה.

גם נתן הוא אדם גדל הקומה, אבל אדם יפה ביותר ופניו זכים כפני יחשן, בן לאבות מדור דור. בכל מהלכו ותנועותיו, בדבורו ובמעשיו יראה בו יחשן ובעל נפש מרגשת כל דבר.

הוא גם ירא שמים ולמדן לפי חנוכו. אבל ה"תלמוד" שלו הוא מהודר מן המהודר ומכורך בתכריך הדור. ספריו היפים עומדים בארגו יפה מאד באולמו הגדול והיפה. אולמו לבן מאד וקרקעיתו שחורה מאד. לו חלונות רבים עומים לבנים, ועל הקרקע מרבדים של בד לבן. הכסאות מכוסים לבנים, ומראות גדולות מהקרקע עד התקרה עומדות אצל הקירות הריקים.

שם הוא אוהב להסגר וללמוד מתוך הרחבה ודבקות. הוא מרגיש את התלמוד יותר מאשר הוא מבינו; והוא רואה את כל התנאים והאמוראים כלם זקנים מכובדים בעלי זקנים לבנים ומעוטפים לבנים.

והוא מדקדק מאד בכתנותיו הלבנות שהוא לובש רק מהמין היותר משובח. הוא מביא לו אותן מחוץ לארץ ומשלם בעדן

במיטב כספו . כלן מעוטפות בנר של משי ושמורות בארגו עדי יבוא יומן .

בכל יום ויום הוא לובש כתונת מגוהצה ובכל יום ויום הוא רוחץ את בשרו במים . הוא אוהב לראות את גופו המהור בהאמבטי של שיש לאור הנר . לפני לכתו לישן הוא רוחץ את בשרו , וכשעה שלמה יושב הוא באמבטי שלו בדומיה .

את בתיה אשתו הוא מכבד כבת-מלך , והיא באמת מבנות-מלכים : מאן מלכי - רבנן . היא יחסנית גדולה , ובדממת-יפיה יש מעין דממת כוכבי הליל .

היא צנועה וטובת לב מאד . דבריה נשמעים כל כך בלחש וקולה כל כך רך , עד שנחשבה לנפש מעולם אחר , עולם שמתירא לגעת בעולם השפל הזה .

ובנותיה הקטנות כבנות מלכים , כנפשות מהורות רחוצות למשעי , סוככות אותה כל הימים , והיא אם לילדיה בכל צניעות אהבה לא-מגושמת .

והאמות והשפחות כלן ישרות , כלן לבושות לבנים מהורים וכלן מכבדות את אדוני הבית .

גם האדונים הפולנים שעוד להם מסחר וקנין את הרחיים מבכרים את הבן על פני האב .

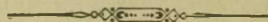
והוא , נתן , עוסק רק עמהם , יען כי בשפתם ממהר הוא לדבר ויודע הוא להתהלך עמהם . אבל את המוחנים והעובדים לא יעסוק ; הוא אינו יכול לסבול שבני אדם כאלה ידרכו על אדמת ביתו במנעליהם הגסים .

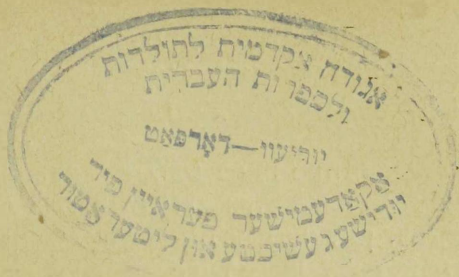
וגם לו סוס ורכב , ובם אינו נוסע לבדו . את בתיה רעיתו הוא נוסע בכל יום ויום לפנות ערב .

אז , בעזבם את שאון הרחיים מעבר לגשר ובנסעם בצדי הנהר השלו , אז חיים המה יחדו ומשוחחים כאוהב ואהובתו . ככלה היא בעיניו בשעה שהוא לוקח את ידה הרכה בידו .

דומיה מסכיב . הסוסים הולכים לאט . הערב בא שפי וכוכבי הליל רואים נשיות-נפשות . —

ככה חיים האב והבן זה ימים רבים .

בגלל נפש אחת .

ארבעה שותפים היו בבית משרפות היי"ש, שמסחרו היה מקור עשרם הרב ומקור מחית כל העיר קושב - ואלה המה למשפחותם ולבית אבותם: הראשון אהרן הקרח למטה שלום, משנהו שלמה ויִדְק לבית נעמי, השלישי ליבוש השמן סתם, והרביעי יעקב יצחק זרחי בעל הבנים .

אהרן הקרח ושלמה ויִדְק היו העקרים בעסקי היי"ש וינהלו את העסק כלו בכל פרטיו ודקדוקיו. אהרן היה פקח גדול ומבין דבר מהוך דבר, יודע להתהלך את כל מוכרי התבואות וקונייהן, את הפקידים וגובי המסים, את המלוים ואת העובדים; ומלאכת שלמה היתה להטיל אימה בגובה קומתו ובתהלוכותיו כארון ממש... חתנו הבכור של שלמה, יודע ספר וחולה מעט במחלת השחפת, היה המזכיר ובעל החשבונות, ובטבעו היה גם "בעל תאוה" גדול ויחמד את כל השפחות אשר עבדו בבית המשרפות רחוק מן העיר יותר מתחום שבת .

ליבוש השמן היה בעל הכסף ולא הבין במסחר מאומה . בכלל היה אוהב לאכול ולישן הרבה ובביתו הנאה שורר תמיד כועין אפל יפה, בהיות החלונות תמיד סגורים ומכוסים לבנים . - ויעקב יצחק הוא רק יעקב יצחק, פרה ורבה יותר משלשת שותפיו. הוא נושא אשה אחרי אשה, ודרכן של אלו למות אצלו אחרי איזו שנים של חיי עושר ונחת. כל שלש נשיו של יעקב יצחק היו שמנות מאד, והדבר הזה השביעהו נחת־רוח . יעקב יצחק הוא הפשוט שבכלם וחי כבעל הבית ברוחה

גדולה; ולו פרות רבות מספיקות חלב לבני ביתו הרבים ולכל עניי העיר. ליבוש השמן הוא עשיר עצל, אינו מתערב בעניני העיר וגם אינו אוהב לתת הרבה. הוא רק קונה לו כלי כסף כל הימים, וזהו תכן חייו מלבד האכילה והשנה. לו גם בת בכירה יפה נשואה לאדם שאינו הגון. בנו הבכור גדליה הוא רק בן עשיר סתם ותו לא מידי, ובנו הקטן משה הוא אדם בריא, שונא את הגמרא ואוהב את הסוסים.

אהרן הוא טרוד כל ימיו מאד. גם לו שני ארגזים מלאים כלי כסף יפים, ובהם הוא מתחרה את ליבוש שותפו וגם שכנו. בתו הבכירה היא שטיה ונשואה למין אדם ריק ופוחז יעקב שמו. בתו הקטנה ממנה היא דלת בשר ונשואה למין עלוי מדומה שאינו עלוי כלל רק חנוני גדול ושמו אשר משה בן יהונתן שקרן העיר. ושלמה ויִדְק חי בטבור העיר; לביתו הגדול שערים כבבית מלון ממש, ושם עניים נכנסים ריקים ויוצאים מלאים. אבל לא לבד העניים יחיו מפרורי השותפים, שמלבד ביתו של ליבוש פתוחים להם בתיהם לרוחה; כמעט כל אנשי העיר מתפרנסים באורח ישר או אי־ישר מהם והמונם: סוחרי תבואות, מוזגים, עובדים, חייטים, סנדלרים, שדכנים ומלמדים וכו' וכו' . למשל, מרדכי, למדן ומקובל כאחד, איש הנהרג על פחות משה פרוטה, כמו שיאמר עליו בקוטב, דרכו לחבט בשבט את ליבוש השמן בכל ערב שבת על האצטבה העליונה בבית המרחץ, ובשכר זה הוא מקבל ממנו יין לקדוש.

שקרן העיר בעצמו, שהוא מטופל בבנים, סוחר רק במעות של חותנו אהרן ומרמה אותו לפי יושר לבו כדרכו. החזן הוא אוהב יעקב יצחק ומקבל ממנו חמאה כל ימות השנה. אשת החזן, המילדת, נקראת ללידת נשיו כמעט בכל שנה ושנה.

רופא העיר מקבל שכרו בכלל מקופת השותפים, ועליו לרפא עניים חנם.

בתי הכנסיות מקבלים עצים להסקה ונר למאור מאת שלמה ויִדְק, שהוא גם פוזן גדול בעניני "מעות חטים" ו"מלביש ערמים", נוהג גדה לכלות עניות ומליתות לחתניהם.

התוקעים בשופר, הקוראים בתורה, השמשים וה"מקבלים" בתור "כלי קודש" לוקחים הרבה מ"היד הפתוחה" של השותפים. בניהם המה "הנתחים הטובים" אצל מלמדי דרדקי ומלמדי התלמוד ונושאי-כליו.

נשיהם של השותפים חיות על-פי מקרה במוטב. יחד גונבות כלן אצל בעליהן לחם לעניים, נותנות להם את הבגדים הישנים, את אשר יקצא בבתי-הבשול ובלולי העופות.

אדם מישראל בקוטב נתפס לבית האסורים, — מיד הולך שלמה וידק אל הפקיד ומשחררו. פלוני קרוב לשמיטה והוא מלוה לו מאת אהרן או יעקב יצחק. "צדיק" בא העירה והמה ימלאו את חוריו כסף; אבל כל ביאת צדיק אל העיר מביאה לה הכנסות יתרות.

החנונים מרוויחים הרבה. הטבחים שוחטים הרבה ורב העיר חי בשפע גדול והוא גם "בעל צדקה" גדול.

בכלל כל העיר קושט מבורכת ע"י השותפים; פלם בונים להם בתים, שוכרים להם דירות, משיאים את בניהם ובנותיהם רק על פי משענת המקור הכללי הזה, הזן ומפרנס את כלם זה כימי דור שלם.

וכמעט זה דור שלם אשר איזה חור קטן ישנו בקנה-המדה, היא סאת היי"ש ותשלומי מסו הגדול.

השותפים המה אנשים ישרים מאד ושום איש אינו מטיל ספק בלבם הטוב; ובכלל המה דיקנים עד מאד בעניני עשית היי"ש ועסקיו. ובפל העין משגחת מלבד אותו החור הקטן, שבדיעבד הוא מקור כל העושר הרב הזה. החור לא יחסר וההנאה רבה להם שכל אנשי העיר נשענים בפרנסתם רק עליהם. ובאחד הימים נתגלה החור בעוה"ר, וכל הבנין נפל ירד פתאם לטמיון. השותפים באו פשוט לבית האסורים, כל אשר להם לקחו בתי הפקודות — והעיר ירדה פלאים.

החנונים חדלו למכור הרבה, הקצבים — לשחוט והחייטים — לתפור. הסנדלרים הולכים בטל והמלמדים, מיום שאבדו את הנתחים הטובים, כמעט גועים ברעב.

רוב אנשי העיר פשמו רגל איש לרעהו. המארשים את בנותיהם

לא יכלו לשלם את הנדה וה"תנאים" נקרעו . . . הרב דמתא
 נתדלדל והחזן חדל לקבל את החמאה. השדכנים נעשו מלמדים
 והמלמדים - שדכנים . אופי המצות התחילו לחזור על הפתחים
 והמשמשים - להכות את נשיהם, באין רוח גם גרה אחת .
 שקרן העיר חלה, כי אפסה לו כל הקוה, וחתנו של
 שלמה וידק בעל השחפת מת ויניח אחריו אשה ענוגה ובנים שבעה .
 בכלל כעין עצלות גדולה נפלה על כל אנשי העיר למן
 יום "השבר" הגדול. איזו שרפות קטנות שמו שמות באיזה
 רחובות. שלשה יהודים גונבי סוסים יושבים זה שלשה ירחים
 בבית האסורים מבלי צאת לחפשי, ויוכבד הגבאית הולכת כל
 היום ומטפחתה ריקה . . .

הדבר מובן מעצמו שרוב אנשי העיר, שירדו פתאם כמו
 "מאיגרתא רמי לבירא עמיקתא", ידעו שנענשו כלם מן השמים
 וע"כ ירדו. מביני דבר היו מבינים שגרם החטא בעוה"ר
 ולפיכך הראה להם הקב"ה את ידו. אבל גם לאלה קשה מעט:
 ומפני מה רק עתה גרם החטא ולא חצי שנה לפניו? פשפשו
 ולא מיצאו כל מעשה חדש ודרך חדש בקוטב, - הכל עומד על
 מקומו, ולמה העונש כל כך קשה? -

רק שם אצל יעקב יצחק בעל שלש הנשים וחמשת מיני
 בנים - באשר שתי נשיו האחרונות היו אלמנות והביאו עמהן
 בנים מבעליהן הראשונים, - שם יש עוד איזו ישיבת קבע.
 איזו פרות נשארו עוד שם, ומהן המה מהפרנסים בדוחק
 וחיים יחד .

קשה היה לילוד אשה לדעת שמות כל הבנים והבנות
 הרבים, האחים והאחיות האמתים והחורגים.
 בכלל היו שם החדרים צרים בעד האוכלסים הרבים
 האלה, ויישנו שנים גם שלשה במטה .

ופעם קרה הדבר שבת אחת בכירה הרתה מאחיה החורג .
 איש לא ידע את הדבר עד אשר הקשתה בלדתה -
 הילד נולד מת. אבל אז ידע כל איש ישראל בקוטב מפני מה
 ירדו פתאם כלם מטה ומטה ושגרם החטא בגלל נפש אחת . . .

שואב־המים ושבע נשיו .

לפנים היה אביו שואב־המים היחידי שבעיר, אבל הוא וסוסו כבר באו בימים, עיניהם כברו מזקן ומאפס כח פגרו ללכת. ומאז נחל בנו יחדו ירושתו בחייו. במראהו היה רך ובעל פנים יפים מעט, ובכל זאת הבין את ה"מלאכה" על בוריה ושמר את מועד כל לוקחי מימיו כסדרם. הוא לא היה צעקני כאביו; אדרבה, במנוחת־לב ובמין שתיקה יחסנית היה נושא את המים, כאילו הוא איש אחר, לא בעל העבודה הקשה. — בכלל פרנס ברוח את ה"בית", כלומר את אביו ואת אמו הזקנה שהיתה עקרת הבית ו"מרשעת" גדולה לגבי כלותיה הרבות שנשאו לבנה יחידה זו אחר זו.

אשתו הראשונה היתה זלדה, מין בריה חולנית ובעלת ריב שרבה את האם ואת הבן, ונתנו לה גט פטורין בשנה הראשונה. אחריה באה ריזל, אשה יפה מאד, רכה וענוגה. אבל חמותה קראה לה עצלה וקללה אותה תמיד. בנה אהב את אשתו, אבל גם את אמו כבד. ריזל לא יכלה נשוא תהלוכות האם עמדה, ותסע אל אביה לזמן רב ואח"כ השלימה את בעלה. עוד הפעם ריב ושלוש, ריב ושלוש. בדו"ד אלה לקחו חלק גם השכנים, גם הרב דמתא. אחר כך הרתה ללדת ותקש בלדתה והמת; או אולי נכונים דברי השכנים: נגאלה... אחריה נשא את יוכבד, אשה קטנה וסבלנית גדולה. חמותה עבדה בה בפרך והיא נשאה את בשרה בשניה. לבעלה לא היתה רצויה והיא עושה כל דבר כדי להטיב את לבבו הקשה. היא לא רצתה לנסוע אל הוריה בשום אופן. היו אומרים,

כי ימים רבים רעבה ללהם כאשר הציקו לה בבית. פעם אחת הכתה אותה המותה. אח"כ הרתה וילדה, הרתה וילדה, ובבוא הילד השלישי נשתגעה... שנעונה לא ארך, כי החלימה בעזרת הצדיקים וה"קדרים"... אבל סרה וזועפה ישבה אח"כ כל הימים. לפתע החלה להוציא שם רע על בעלה כי אוהב הוא אחרת, ותרץ אל הרב דמתא פעמים בכל יום. הרב קרא את שואב המים ואמר לו שיחרים את המים שלו אם לא ייטיב דרכו. הוא שב לביתו באין דברים וישלח את אמו. אמו המרשעת חפצה לתלוש את זקן הרב. כל העיר כמרקחה וסוף הגט בא. כשנה שלמה ישב שואב המים בלא אשה, ובימי שבתות סלסל בשערו ודייק במלבושיו כ"בחור". השדכנים באו אליו ואמו - אליהם. נמנו וגמרו לשדך אותו באשה מעיר רחוקה שאינה יודעת את כל המאורעות. השכנים אמרו שישב כל ימיו גלמוד. והגלמוד הזה נשא לו עוד הפעם נערה יפה שאביה היה "יורד" גדול. היא היתה האחת שנהגו בה כבוד ויפנקו אותה כבת ממש. אבל היא לא יכלה לראות את בעלה בבגדיו המגושמים והרטובים בימות החול. היא נסעה אל אביה ולא שבה... לשוא התרפקו עליה הבן והאם, לשוא כתבו לה פעמים ושלש, לשוא נסעה שמה האם בכבודה ובעצמה. היא באחת - שאינה יכולה לחיות עם "שואב מים", ובכן אנוס היה לתת לה ספר כריתות.

ושואב המים הבן הוא סר וזעף. השבע נשבע בכל פעם לאמו, כי אחרי אסתר, זה היה שם הרביעית, לא ישא אשה כל ימיו. אמו יסרה אותו כי לא טוב ליהודי לשבת לבדו, והן לא אלמן ישראל עוד מבנות אבות... בעיקר הדבר מצא גם הבן שטוב למיתב עם אתתא מלמיתב בתור אלמן או גרוש. ובכן נשא את דבורה בת שמעון החייט.

שמעון החייט לא החזיק את עצמו לחייט פשוט. הוא היה מקורב אל הרב רבי עקיבא שמת לפני מארי דאתרה זה. כמבעו של שמעון להיות שכור לעתים רחוקות ולהבין את מלאכתו היטב. רק היה עצל גדול וכשלקח בגר לתפור היה יכול להשהות אותו איזה ירחים; לפעמים נאבד בתוך כך הצמר או הכעיט אותו;

ואעפ"כ היו נותנים לו בעלי הבתים החשובים לתפור בנדיהם בביתם. הוא היה גם יועץ תמיד של מלשין-העיר והרבה היו יראים מפניו. את הרב דמתא לא היה יכול לסבול מפני שלא קרב אותו כהרב הקודם לפניו. לרוב היה גם, "בורר" ומתוכח בעניני שמיא את ראובן דוד אפיקורס-העיר.

ולשמעון החייט שתי בנות כוגרות בנות שלשים ומעלה. הראשונה בתור שטיה גמורה נשאה על פי נס לסופר כת"ם ממשרנביל, אדם חסר-לב וגנב גמור שהיה מוכר תפילין בלא פרשיות... בעיקר הרבר היה כתב ידו יפה מאד והיה חסיד בשעה שרצה. אח"כ עזב את השטיה והשאיר אותה עגונה, אחרי שנשבעה שלא לקחת ממנו גט פטורין כל הימים.

ודבורה, הבת הצעירה, היתה בריאה מאד ובעלת שדים מלאות. אומרים היו עליה שהיה לה איזה מגע עם קלמן הנפח. איך שיהיה ישבה בית בתור בתולה עד שלשים וארבע ואח"כ נשאה לשואב המים. בעיקר הדבר לא היו מרוצים לזה שני הצדדים, אך השדכן רץ מהתם להבא ומהכא להתם. ולסוף באו הנשואים, כלי זמר ומתנות דרשה, הכל כנהוג והמשה ירחים אחרי החופה ילדה לו בת —

ואז אנוס היה שמעון ובתו לקחת ממנו גט פטורין. הבת הקטנה מתה יומים אחרי הגט, והיא עם שדיה המלאות נסעה אל הכרך הסמוך להיות מינקת אצל איש עשיר בעל אשה מכוערת שילדה לו ואינה יכולה להניק.

אחריה באה בתיה, ותומה עניה של עיר לוריון הסמוכה. היא האריכה לשבת את שואב המים שלש שנים רצופות ותמת בחלי הכבד. ואח"כ נשא את דבסיה הירקרקת, מין בריה שחצנית וסובלת הכל. שלשה ירחים אחרי נשואיה מתה חמותה ז"ל; הזקן הוא כבר, "עובר במל" וע"כ ישב עמה בעלה עד ימים הוזה — — —

השק האחרון •

הוא היה אחי שלמה זלמן אפיקורס-העיר, ושמו ברוך. גם ברוך היה אפיקורס גדול, אבל ממין אחר לגמרי. אחיו שלמה זלמן ידע היטב את התורה ודברי החכמים והתכוון למרוד בהם; אולם ברוך לא ידע עברית כלל, אם כי למד בחדר זמן רב; רק אדם יפה היה ברוך, אדם גדל-הקומה בעל זקן מקומע ושפם עשוי. מלבד זאת קולו נעים והוא שר וגם מחבר שירים בשפה המדוברת. . . .

כי האמהות והתנוקות שרות שירים לשעשועים לפרקים – זה ענין נהוג מכבר אצל כלל ישראל ולא שמענו שיש חשש בזה להחמיר ולמחות בידן; אבל כי אדם מישראל ממש, אדם נשוי ואב לבת קמנה ישיר שירים של הול ממש, זה ענין שלא נשמע כמוהו בישראל מעולם.

וברוך הוא פשוט „גוי“ גמור וקל גדול בכל דבר. לכאורה אינו עוסק במסחר כלל ואינו מרויח כלל, אבל יש לו אישה שנשא אותה בנעוריה. לה אין אב ואם, רק יפה היא מאד והולכת בביתה בגלוי הראש. כבר צווחו על זה קמאי ובתראי בכל העיר ואין שומע בקולם בעיה"ר.

לכאורה אינו אוהב אותה ברוך כל כך. הוא משחק בקוביה, ודרכו לאהוב מעט את השפחות אשר ברחובו; לכאורה אין היא מקפדת על זה בגלוי, אם כי יפיה נמק מעט ואיזה צל עצב מכסה את פניה.

לכאורה המה חיים בימים האחרונים מידי איש עברי פשוט, שמו ישעיה מרגלית, שהוא טוחן קמחיו ברחיים ושולת אותם למדינת הים.

מדי חודש בחדשו יביא ה"נושא" שלו שק גדול של קמח לבית ברוך, וכמעט בכל חודש ילוה אצלו ברוך איזה רו"ב במזומנים.

ישעיה הוא אדם בינוני הולך את דרכו לבטח ואוהב את הנשים בחבו. רק את אשתו המכוערת ודלת הבשר אינו אוהב, ומפני זה אינו מצוי בביתו כלל.

בלכתו בטל הוא בא לפרקים לבית ברוך, יושב שם כחצי שעה או שעה שלמה ושותה שם פמים.

הבעל והאשה יודעים, למה הוא בא. ובכל זאת הם מקבלים אותו במין סבר פנים יפות, יותר נכון, רק הבעל מקבל אותו, והיא צוחקת בלבה.

בעיקר הדבר שניהם נקלים בעיניה. ברוך הוא זר לה, אם כי היא נשואה לו, ואת ישעיה היא מבינה...

היא מבינה שבעלה הוא בליעל יותר גדול מישעיה, והרע שהוא עושה הוא כאדם העושה בידו השמאלית.

בעיקר הדבר, אחת היא לה; אבל אינה מרוצה לזאת שבעלה יעזוב את החדר בשעה שישעיה בא.

רק פעם אחת היה הדבר, אבל לבה לא נח. ובעזוב בעלה את הבית עזבה היא את החדר ותלך לחדר השני.

ראשה כואב עליה, אמרה לישעיה, ותבקשו לעזוב את הבית. ובפעם השנית נשארה עמו בבית.

היא יושבת ושחקה, ותתמוך את ראשה על שתי ידיה העקמות, וישעיה השפיל את עיניו מרוב חמדו את הידים.

גם ברוך לא ירגע הפעם והוא הולך ושב ברחוב אשר שם ביתו, כאדם המחריש ומשתאה על איזה דבר.

וישעיה אינו משתאה כלל על אשר יתיחד עם אשה יפה בבית. אדרבה יש לו מהענין בעצמו נחת־רוח גדולה, ואינו

חושב באותה שעה כלל שכבר קרובים ימי הסליחות והימים הנוראים ממשמשים ובאים. אדרבה, האשה היפה עם שערותיה

השחורות אינה נוראה כלל ויש לו מזה הרבה נחת רוח, כאמור. וברגע אחד התקרב אליה בחמדה רבה ויחזיקה בידה.

היא יושבה על מקומה מבלי דבר דבר , והוא הקריב את ידו
השנית אליה -

היא הרימה את עיניה אל פניו , אשר געל מיוחד נראה
בהם באותה שעה , ותירק בעיניו . אחר כך עמדה מלא קומתה
הזקופה ותאמר : לך לך !

- מה ? מה ? - גמגם ישעיה ויקנח בממשחתו את פניו .

- לך מזה , אני אומרת לך .

- והשק ? - גמגם עוד הפעם .

- את השק אשלח לזוגתך .

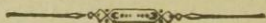
- אל נא העשי זאת .

- לך טהרה , פן ארוציץ את גלגלתך בעץ זה .

* * *

בעזוב ישעיה בלב נשבר את הבית פגש את ברוך ואמר
לו מפורש שאותו שק של קמח ששלח לו אתמול הוא - השק
האחרון ...

וממחרת היום נסעה האשה אל קרוביה -

אל הרבי .

מדי שנה בשנה יבקר משה אליעזר האב את בתו יוכבד .
אם יוכבד מתה בנעוריה, והוא כבר נשא אשה אחרת
שילדה לו בנים ובנות . כפי שאומרים הבריות תפסא ליה להאי
גברא תרבה אותה האשה וילדיה אחרי ששנה את מעמו
עמה ויהי לאיש אחר . . . אבל בסתר נפשו קשור הוא הרבה
ביוכבד ובזכרונות קדומים . . . אדרבה, עם כל היותו סר
למשמעת אשתו השניה המושלת עליו ועל נפשו, על מהלכו
וכל אשר לו , הוא מתגעגע לימי פְּרִיל אשתו הראשונה,
אמה של יוכבד . ופְּרִיל היתה באמת אשה טובה בעלת
לב; היא אהבה אותו בכל צניעות נפשה ותרחה אותו כבן .
ואז היו לו ימי אשר ושלוה, ימי בית פתוח לרוחה ומלאך
קטן במלואו בתמונת הילדה יוכבד .

ויוכבד נשואה עתה לאיש עשיר זקן ממנה לימים . לו-
יערים ושרות וארמון פולני בירכתי הכפר אשר שכר .
אמנם לא רצתה יוכבד בדבר כלל . אבל מה תעשה
יתומה מעונה תחת ידי אם חורגת צוררת אותה ואת יפיה ?
בנדרה היתה יוכבד כל הימים, גם את אביה לקחו ממנה
בחזקה, ועיניה הרואות נכסי אמה נאכלים מפיות זרים אשר
ישטמוה .

ואו יבוא זבולון העשיר, זה שם בעלה, ויבקשה לאשה .
הוא גדול ממנה פי שנים, פניו עבים וידי עבות; אבל הוא
מכטיח „לשאת אותה על כפיו“, והיא ברפותה, בצניעות יפיה
מצאה באמת חן בעיני בעל הנפש הגסה . הוא כבר שבע את השפחות

והאמהות, ועתה הנהו מבקש לו אשה שניה.
ובימים הראשונים אחרי קחתו את יוכבד לאשה, כמעט
נהפך רוחו לטובה ואוירה שנה אותו.

אמנם סבל סבלה מאד ותחשוב את עצמה למכורה
לאישה, אבל כרבות הימים התרגלה ותחל להרגיש אל בעלה
דבר מה... בעיקר הדבר הלא מצוה רבה לבת ישראל לאהוב
את הבעל...

כל זה היה בשכבר הימים. אחר כך שבע זבולון את
צניעות יפיה ורכותה, ויחל להתגעגע אל השפחות והאמהות.
ויוכבד יודעת את זאת, ונפשה עליה תאבל. היא
מרגשת את טמאתו בחבה.

ימים ולילות נראים באו ליוכבד. בודדה היא ולבית אביה
אינה יכולה לבוא. בודדה היא באין אחים ואחיות, באין קרובים
ובאין אב לכל ימות השנה.

רק יומים בשנה יבקר אותה אביה. אז הוא חי בצלה
ונפשו מעולפת זכרונות קדומים...
יוכבד כחדה ממנו כל הימים טמאת בעלה. אבל לבסוף
צלאתה נשוא.

אביה בא לבקרה, וישב אצלה ימים שלשה. ביום הרביעי
בקש לצאת ותציקהו להשאיר עוד יום אחד. וככלות אותו היום –
עוד יום אחד. משחרית דחתה אותו לערבית ומערבית ליום
המחרת אחרי הצהרים –

כבר צוה אביה לאסור את המרכבה לצאת. בעלה כבר
לקח ממנו פרישת שלום ויצא אל היער – ויוכבד עומדת שוממה
על יד החלון.

לפתע הסבה את פניה אל אביה ותבך.

– מה לך, בתי? שאל אותה בקול רחמים.

– אין דבר. הוא הלך אל היער, כי שפחתי שם.

– מה? מה את אומרת?

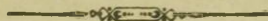
– אינני יכולה גשוא... הוא מטמא א"ע עם האמהות...

זה כבר יודעת אנכי זאת... אנכי נסיתי להוכיחו והוא
אינו שומע... אנכי משלחת את השפחות שמצאו חן בעיניו

והוא מצוה עליהן להשאר בבית. הוא האדון, אומר הוא. אנכי סוגרת את חדרי בעדי מאז והוא כועס על זה מאד ומשחק את השפחה בפני כדי להרעימני... אלי אלי! למה נתת לי חיים? אינני יכולה לחיות מרוב בושת נפשו... ואנה אבוא? -

היא נפלה על חיק אביה ותבך בדממה. אביה לא יכל דבר מרוב צער, רק הרוח הגה נכאים וינשב בהאילנות העומדים לפני הבית.

פתע התעורר האב ויאמר: בתי, לא נשאר לנו רק לנסוע אל הרבי. לו נספר הכל והוא יורה אותנו בעצתו, יוכבד קמה ותמח דמעותיה.

לפני המחול.

שלהי דקיץ. שעות אחרות לפני בוא הערב. ובכל העיר קוטב מכינות את עצמן בנות ישראל לבוא הליל ו"המחול" שבליל. היום הוא יום נשואי בת-הרב הצעירה, ובלילה יהיה המחול הגדול לכל בת בכירה בעיר הקרואה אל החתונה. דָּלֶן קרואות אליה, מכל המעמדים ומכל הבתים. גם בנות העשירים גם בנות העניים פֶּלֶן באות בבגדיהן המהודרים כבנות מלכים, על מנת לצאת במחול ולהתראות.

והמחול בעצמו, בבגדים לבנים או שחורים, בבית הגדול המָּלֵא אורה ותחת השפעת ה"כלי זמר" המשמחים את הלב ומרחיבים את הדעת, הוא ענין נכבד אצל הנפשות הללו החיות בלי שנוי ושמחה בחיים. בנות ישראל אינן ממילות הרבה ואינן נראות הרבה, קבורות הן ביפין בבתים פנימה; והרבה מהן העניות מנולתן. להן הלא אין גם תורה ומצות, עבודת אלהים ודברי מסחר; במלאכה לא תשלחנה את ידיהן ובספרים אינן קוראות; רק לילי ה"מחול" המה "כתר" חייהם, להם הן מחכות ולזאת נפשותיהן נשואות.

וגם בת איתמר הבכירה, רָבָה או רבֵּל'ה חולמת את אותו הליל זה כמה. אצל רב העיר הלא תהיינה כָּלֶן, פֶּלֶן, וגם היא תבוא לשם. עודנה יפה כשלובשת היא בגדים טובים, זאת יודעת היא משכבר הימים; אבל עתה בגד הגון כזה לה אין, אין.

"אמי, אמי – היא קוראת – נמשכן את הכל... איני יודעת... אבל בגד צריך לי, בגד בשביל ללכת אל המחול".
– מה? צועקת אמה, המשוגעה 'את? עתה נחשוב

אדות החתונה, עת כמעט לחם אין בבית! לבי דוי מבלי דעת איזה "חור" נמלא קודם... יקלי הולך בלי מנעלים לחדרו. פסי גנחת זה כמה; הרופא אומר: חלב תנו לה! ראשו יהיה עליו" כמו שיש לי חלב. - מנשה צם כל הימים ומתמיד גדול. אומרת אנכי לו: אל נא התמיד בני, והוא משיב לי: אל נא תתערבי בדרכי, אמי. האב הוא חלש מאד, גם חמין לא אוכל לבשל לו, והפרנסה דחוקה... לנו דרושים עצים, תפוחי-אדמה, תשלומים להחנוני שאינו רוצה עוד לתת בהקפה - ובראשך שוכן ליל-המחול. אלי, אלי למה ענשתני?

- ירויח האב - השיבה הבת בחמה - למה הוא יושב בבית המדרש כל היום? המן השמים יוריד לנו האל אם לא יעשה מאומה? גם בימות השוק הוא יושב בבית המדרש, ולפרנסה לא ידאג כלל.

- הנח להאב, אומרת אני לך! האם לא די לך כל אלה, ועוד את רוצה לעמוס עליך חטא זלול-הורים? האב הוא חלש ואינו יכול לעבוד הרבה. כשהש"ת אינו רוצה לא תועילנה כל תחבולותינו.

- אבל אנכי חפצה ללכת שמה, ויהי מה! מחכה אנכי זה כמה...

- את המטאטא אקח בעבורך ואגרש את המחול מראשך. השומעת את? השמרי ושבי בביתך. עניים כמונו אינם צריכים לחתונות.

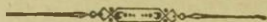
- האם אין אנחנו בני אדם? - השיבה רבה בקול בכי. - מה לנו בחיינו? כל הימים אני עובדת בבית ובבית-הבשול כשפחה ממש בלי כל מרגוע. כל אשר בבית עמוס על צוארי - בעד כל דבר אנכי ערבה. האב מקלל, את מקללת. הבנים לא יתנו לי מרגוע. עלי לאפות ולבשל, לנקות את הבית ולתקן את בגדי הילדים. תמיד שולחים אותי לחוצות ורחובות ולחנויות. עלי הכל מבקר ועד ערב. ואם פעם אחת בשנה חפצה אנכי להרגע מעט ולהראות כבת-אדם את מקללת. האק-ר פה כל ימי? - ותשא קולה ותבך.

והאם עומדת כנדהמה. לבה נתרכך, אבל מה תעשה?

עוד מזלגות של כסף שמרה באמתחתה לבוא מועד . היא לוקחת אותן ונותנת אותן לבתה הבוכיה לאמר : לבי עמהן אל נחמה בעלת-הבגדים וקחי לך משם בהקפה בגד טוב, לבן, לא שחור . הלבן מתאים לחנך . את מקלעות שערותיך תוכלי להוריד על כתרתך , עורך צעירה לימים ...

* *
*

כבר אתא ערב . רחובו של הרב לבש שמחות . קול ה"כלי זמר" כבר נשמע והבנות מלוכשות כבנות מלכים ממהרות אל אולם המחול המאיר למרחוק .
ורבליה לבושה בגד לבן המתאים לשערותיה השחורות צועדת לאט לאט מבית אמה אל רחוב האולם . פניה עודם עצובים , וזה מוסיף לה לזית חן ...

בהסחה הרעת .

לוי יצחק הקטן היה איש פשוט שהתפרנס כל ימיו ברוחק גדול ממזיגת יי"ש בצנעה .

ביתו לא היה פתוח לשותים . הוא היה נר עם אשתו וזלדה בחדר קטן בשכנות . זלדה מרטה נוצות וטוטה פוזמקאות , זהו היה מחזיר בלחש עם שני בקבוקי יי"ש על קונו המעטים , שאמנם אהבו יי"ש לא מהול במים אבל לא יכלו לשלם לו תמיד במזומנים .

בערב ובבקר היה מחזיר עם בקבוקי היי"ש התחובים באמתחת בגדו הארוך , ולא התעצל ללכת יותר מכברת ארץ בגלל מכירה של כוס קטנה ; בקיץ אכלתו החמה ובחורף – הקור והגשמים ; ואעפ"כ לא ראה אף סימן ברכה מעטה .

בסתר נפשו חשב שכל עניו תלוי בזה שאין לו בית לשבת בו , אשר אליו ישבימו ויעריבו השותים ויבססו לו פרנסה מצויה . ובכל פשיטותו הבין כי השותים מרבים לשתות מחוץ לביתם מאשר בבית .

הוא חשב ומנה שגם אם יקמץ כל ימיו והוא וזלדה יעבדו עבודה פרוץ לא תשיג ידם גם לשכור בית . ובכך עליו להתיאש . . .

ובאחד הימים נעשה לו נס ! . . הוא חזר עם בקבוקיו באיזה כפר סמוך לעיר מגורו קוטב , ויסיתהו לבו לדפוק על דלתות ארון הכפר , אציל פולני הנודע לאוהב ישראל . וכבואו אל ארמון הארון פנימה ויציג הבקבוקים על שלחנו ,

צוה הארון להוריד את מכנסיו, ויקח קנה־רובה לירות בו.
משחק היה בו למען הבעיתו .

אח"כ נתנו לו איזו מלקות על בשרו ברצועה ממש .
וישלחו אותו עם יי"שו, וישסו בו את הכלבים .

ובשובו העירה ספר את הדברים ליוסף ליב, נושא מכתבים
ובקי בדיניהם . ויוסף ליב הסיתו להגיש עצומותיו על הארון
בערכאות .

הארון לא חפץ לבוא את לוי יצחק בדין ודברים בגלוי,
ויתן לו מאה רז"כ לבטל את קובלנותו עליו, ויעש לוי יצחק כן .

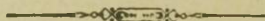
ובאותו שמרד־המאה שכר לו בית ויקח לו תעודה למזוג בהתר .

הוא היה שם ל"בעל שפע", עד כי באחרית הימים קנה את

הבית ויהי ל"בעל הבית" הגון .

מעולם לא פלל לוי יצחק שיעלה לכך ; כל זה בא לו

בהסח הדעת !

בקבר ישראל.

גיטל הענייה לא אכלה בשר בכל ימות השבוע, — ידה לא היתה משגת לזה. בכלל מצבה היה רע מאד ועליה היה למרום נוצות ולעסוק בכל „עבודות פרך“, כדבריה, כדי לקנות לחם לארבעת ילדיה: ראובן ונתן, נחמיה וזלדה. היא יושבת כל הלילה על נוצותיה ומעורת את עיניה כדי להמציא גם חלב לילדיה, אלה „הצאן“ הרכים שהניח לה בעלה המעגן אותה זה איזו שנים. ופעם ביום החמישי לשבוע עלתה לה לקנות תרנגולת רכה ולבנה ליום השבת. הילדים שמחו לרגלי „החי“ החדש אשר בתוכם, ושחקו עמה כל היום, ואותה שמיה, השתעשעה עמם מבלי לדעת כלל, כי ביום המחרת סופה לשחיטה. וממחרת היום היה יום מעונן. וכל ידי הישראליות בקוטב עוסקות בהכנות השבת.

והתרנגולת של גיטל נשחטה אצל שמואל השו"ב. אשתו הרעה, דבורה, לקחה בתוך כך דברים את גיטל ותאמר לה בפה מלא, כי מקנאת היא בה על תרנגולתה. וגיטל טהרה להביא את הנשחטה הביתה. הדם נול בכל מלוא הדרך מהשו"ב לביתה, והילדים אשר הרגלו עם התרנגולת קבלוה בפנים עצובים. ואז החלה גיטל ל„בשר“ את הנשחטה. היא רחצה ומלחה אותה, ואחרי שנתייחדה כראוי נתנה אותה בקדרת מים ותעמידה על האח.

והאח בוערת בהמולה ע"י העצים היבשים; הנה הם מקרקרים ומשמיעים קול, וגם קיל התרנגולת נשמע. גיטל שעמדה

חגורה בסנורה אצל התנור שמעה את קול התרנגולת ופניה חורו .
מהר הסירה את הקדרה מעל התנור , לקחה את התרנגולת
ותצורר אותה בצרור והמתה עמה אל הרב דמתא , לשאול את
„השאלה“ הורה הזאת .

הרב עוד ישן שנת צהרים , הרבנית לא רצתה להעיר את
בעלה הישן ותשיח את גיטל שישבה „כמו על גחלים“ .
הרבנית דברה על לכה והנחמה ועיני גיטל משוטטות על הספרים
הרבים דממלאים את קירות הבית כלם . כמו בנטיה טבעית
הרגישה כי מרם לחיי-השבת שלה תוצאות . . . .

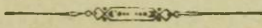
והרב קם , רחץ ידו ויחל לשמוע את ה„שאלה“ מפי
גיטל . בהעוף עצמו לא היה מה לראות ולמשמש והכל היה
תרוי באמרות גיטל שהיו בזה כעין „גבית עדות“ . וכשביל
שגיטל ידעה שהכל תלוי באמרות פיה ובסתר נפשה צר לה
על העוף , לכן הפריזה מאד ביראה פן תאמר איזה דבר לטובתה .
והרב מקמט את טצחו . הוא לוקח מעל הקירות ספר על
ספר , מעיין ומעיין – יודע הוא שהפסד מרובה הדבר והתורה
חסה על ממונם של ישראל . . . אבל מה יעשה ? בלי ספק איזו
נשמה נתגלגלה בה „עוף“ , ובעוה"ר ליכא בזמן הזה אנשים
יראים כל כך שיכולים לתקן את הנשמה ע"י ברכתם .

הוא קרץ בעיניו לאשתו הרבנית . והיא העירה בלחש
כי יכולה היא להשאיל לה הפעם בשר אחר ליום השבת . „השאלה
היא שאלה קשה , איזה נפש אמללה נתגלגלה בהעוף , היא
צריכה קבורה“ , סיים הרב .

ובלב נשבר הלכה גיטל לביתה . בשר כבר היה לה לשבת ,
אם כי קשה היה לה לקחתו מיד זר . . . אך הן ידי הרבנית
אינן זרות . הרב הוא אדם טוב מאד . אבל אותה הנשמה של
האמלל הבאיבה לה מאד . איך שיהיה הדבר , לא מקרה פשוט
הוא שהעוף בא לידה . אולי איזה עון בא לביתה . היא תהרהר
בתשובה ותאמר מחר את ה„תהלים“ כלו לזכר נשמת ה„גלגול“ . . .
והרב דמתא קרא תיכף לשואל הקברן ויתן לו כוס מלא
י"ש . הרבנית הכינה להעוף תכריכים כדינא , ושואל לקח את
„הדבר“ תחת ידו וילך בנפש זעומה אל שדה הקברות .

נשמים מעטים ירדו מן השמים המעוננים, והדרך רב.
 ובבוא שואל לבית הקברות כבר שקעה השמש. המצבות היו
 רטובות והאותיות שעל גבן כמו נעורו. רוח חלש נושב ומניע
 את האילנות שנשרו עליהם, ובקבר קטן כדמות חור נקבר
 העוף כרוך בתכריכו בקבר ישראל...

קציוורו ליה (הראיה)

היאחדר PV-הא רכות
 וטפלות גפלה

„ספור המעשה“:

שלמה נטע לבית ברסקי היה בן-יחיד מפונק שמתו עליו
אביו ואמו בימי נעוריו ויניחו לו הון רב.

המה הניחו לו גם שדות הרבה סביב קוטב העיר. אבל
הוא מכר הכל ויקנה לו סומים ורכב, ויצא עם עבדו הנאמן
לתור את הארץ והיושבים בה.

ימים ושנים נסע מעיר לעיר ומפלך לפלך, ובאשר בא
לא לן, ובמקום אשר לן השכים לצאת בבקר.

הוא לא היה חסיד כלל ולא האמין בצדיקים, אדרבה
אדם יפה מאד היה, מתקן את זקנו, מקצר בעליונים ומאריך
בתחתונים.

ובאחד הימים בא לקריץ, מקום משכן אחד הצדיקים
אשר שם לו על פני הארץ בתור חכם מהם ובעל-מופת
גדול. ויהאו שלמה נטע לראותו.

הוא טרם אמר לעזוב את העיר ויסע עם מרכבתו עד
שער ארמון הצדיק, ויבוא שמה לרגע.

הצדיק קבל אותו בסבר פנים יפות ויבקשהו לאכול
אתו לחם.

שלמה נטע היה אץ לדרכו ובסתר לבו לא חפץ באותה
ארוחה, אבל לא יכול לסרב מפני הכבוד.

ושלחן יפה נערך לכבוד האורח. על מפה לבנה התנוססו
כלי כסף וזהב ויין בקערה.

המה רחצו ידיהם לסעודה וישבו לאכול בטוב לב.
ויזכור שלמה נטע כי לא מסר דבריו להרכב, ויקח רשות לעזוב
את השלחן לרגע.

ובעזבו את הבית כמעט שכח את הרכב ואת הסוסים
זאת השלחן שבפנים ויצעד איזה צעדים בהסת הרעת.

הוא נושא את עיניו – והוא כבר רחוק מהעיר, ולפניו
שומות בר עומדות במלואן.

הנה הוא שב על עקבו, אבל אינו יודע את הדרך
העירה ובתוך כך באה עליו השמש.

במפחד־נפש הוא הולך מבלי דעת אנה, עדי בוא
לדרך המלך.

ושם בדרך המלך סיעת צוענים עוברת בקרן, ובראותם
אותו פשטו בגדיו היפים מאתו ויקחו ממנו כל אשר לו, רק

כתונת עבה ומכנסים עבים נתנו לו משלהם ויניחוהו לנפשי.
ובין־הערבים בא יחף ובגלוי הראש לעיר גדולה אשר לא

ראה אותה עד היום ההוא.

ויראו הנערים אותו ויחשבוהו למשגע, ויורקו עליו אבנים.
רק בעמל רב נמלט מהם לבית המדרש וילן בין שאר

עניים שרחמו עליו ויתנו לו כובע ומנעלים וגם בגד עליון קרוע.
שלשה ימים ושלשה לילות רעב ללחם, ובאשר תקף עליו

הרעב אנוס היה לחזור על הפתחים ולהחשיך עולמו בערו...
אח"כ רחמו עליו בעלי הבתים, במצאו חן בעיניהם,

זימנו אותו לסגן השמש ויעבד בבית המדרש באמונה שלש
שנים רצופות.

ואז באו ימי גזרות הצבא ובחסר אחד להמנין לקחו אותו
בעלי הבתים וימסרוהו לצבא.

ושם במהנה הצבא אינו משיג מאומה ואינו מסגל לו
מאומה מכל אשר ילמדו אותו.

ופקידו הצבא מכים אותו, כי חרה אפס על קשי הבנתו
וכדי לענשו המה עובדים אתו בפרך. ויעשוהו לחוטב עצים

ולשואב מים.

וכדי המים, שעליו לשאת מן הבאר הנובע בירכתי הבר
למחנה הצבא, המה כבדים מאד, וכחו אין אתו.

ובאחד הימים כאשר קשתה עליו העבודה עלה ההרה
ויבך לפני אביו שבשמים לאמר: אתה ענשתני בהשליכך אותי

מהונוי ורכבי לארץ רחוקה לראות עוני ועבודה ; מדוע עוד תקשה לבי לבלי הבין מאומה בעניני הצבא ? אלי אלי , רחם עלי ופקח את לבבי להבין ולהשכיל .

וישמע ה' בקולו, ויחל להבין ולהשכיל למן היום ההוא, לתמהון פקירי הצבא שמצאו בו איש אחר .

והוא עלה בהשכלתו ממדרגה למדרגה עדי נעשה בעצמו אחד מפקירי הצבא הגבוהים . ולו שני גרודים .

ועם גרודיו אלה יצא למלחמה את התוגר במצות המלך . המלחמה קשתה ימים רבים ובאחרית הימים נצח ויכחד את האויב .

הוא כבר הזקין ושיבה נזרקה בו . הוא שב משרה המלחמה לארצו .

בעצלתים הולכים גרודיו , כי עיפים המה . ובאמצע הדרך היה עליהם לנוח באיזו עיר שבועים ימים .

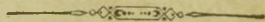
ובאותו הבית שבו ישב ינוח , רק אולם גדול בו לשבת , קירותיו סגורים ומסוגרים מכל עברים , באין גם דלת אחת לחדר השני . זה יומים ישב בו , והוא התפלא על הדבר הזה ויחפש חפש מחופש אחרי איזה דלת או חור .

האח , שם בקרן זוית דלת קמנה : לה צבע הקיר , וע"כ לא נכרה .

הוא מנסה לפתוח את הדלת - והנה אותו צדיק מקריץ יושב ומחכה לו על יד השלחן הערוך .

כרגע נבהל , ושפתי הצדיק מדברות : אחרת לבוא איזה דגעים ...

את ספור-המעשה הזה מספרים אנשי קומב איש לרעהו מדור לדור .

„הבן האובד“.

אמו היתה אשה אלמנה מקדמת דנא, שגדלה ופרנסה את בניה ברוח גם בצער משתי פרנסותיה, הרחוקות זו מזו כרחוק ימינה משמאלה. בימינה מדרה בד לבן ל„ערלים“ ובשמאלה מכרה זפת לעגלות. ויען כי את הבד מכרה באהל נמוי בשוק העיר ואת הזפת בחלק ביתה שהיה לה בשותפות עם גיסה זאב, הקצב וירא־שמים יחד, ועליה היה לרוץ תמיד מהתם להכא ומהכא להתם, להשגיח על הילדים, על הרחצה ובכית הבשול כ„אשת חיל“ הגונה – התרגלה כל כך לצעוק עד שנדחה קולה הטבעי כולו מפני צעקותיה, וגם דבריה בניחותא נשמעו תמיד בסננון צעקני. – בעצם היתה אשה טובה וגם שמנה מעט. לחייה היו תמיד אדומות ועיניה, עיני התבלת, מתרוצצות. הסינר הלבן לא מש מכנה לא ביטות החמה ולא ביטות הגשמים, רק מטפחות ראשה היתה מחליפה. היא בעצמה לא הקפידה כל כך על האכל, ותאכל על הרוב ארוחת הצהרים בערב; אבל פטום בניה היה עיקר גדול כחייה, וכשלא רצו לאכול אנסה אותם בכל מיני פתויות וגם בהכאות ממש.

ואלה המה בניה כסדרם:

לוי יצחק הוא הבכור, קטן הקומה ומפש לכשירצה. לכאורה הוא רק מיוג משקאות בצנעה ומפרנס את עצמו מזה ביושר. ובשעה שאין הבאים רבים, הוא מחזר עליהם עם שני בקבוקים מלאים, תחובים באמתחת בגדיו, כדי להקל להם „שכר הליכה“. הוא זה כמה בעל אשה יפה פתיה המונגת את הכוסות בנוסח אחד לכל עובר ושב. והיה אם יהיך

אחד לשלוח אליה יד בתוך כדי שתיה, גם שחוק קל לא יעלה על יפתייה הפתוחות. ובסתר נפשה אינה מבינה כלל מדוע נוהגים בה כך. ללוי יצחק זה קרה פעם אחת אסון, ששבח וחתם שמו בבית הפקידות, ומאו גזר עליו מרא דאתריה שיהיה ל„בעל תשובה“, כלומר: לצום מדי ערב שבת בשבתו ולהלָקֶה במלקות בכל „יום כפור קטן“. הוא בעצמו הוסיף מדלילה לדקדק מאד ב„דגים לשבת“ ולקדש מעתה תמיד על היין ולא על החלות כמו שהיה נוהג קודם החטא...

משנהו אליהו, בעל־שער וגדול פי שנים מאחיו הבכור. הוא נשוא אשה מכוורת מאד ועוסק בממכר תבואות, כנהוג. בשעת הפנאי הוא „ירא שמים“ גדול ואע”פ ש„עם הארץ“ גמור הוא הרי הוא נחשב ל„קהל חסידים“ אחד. שיכותו אליהם היא בבחינת בעל התוף במשפחת ה„כלי זמר“; ובשעת המחלוקת עם חסידים אחרים היה הוא המכה הראשי בידיו העבות.

אחריו באה צירל הנשאת, אשר בבגרותה כבר היתה כחושה מאד ועיניה רכות. אבל בעלה משה’ל, היושב על שלחן חותנתו וגם בחדר הקטן הסמוך לחדר הגדול, הוא מחבבה יותר מגופו וטובה היא לו מעשר „יפיפות“. בשעת הפנאי היה עוסק בבנין בתים מנייר: שוו לפניכם בתים ממש עם גגים וחלונות, מעלות ומורדות, גם ארובת העשן ועוד. בלילה היה מדליק נר קטן בבתים פנימה והאור חדר מבעד החלונות של זכוכית כבבתים ממש. הדבר הנפלא הזה היה מפורסם בכל העיר. תמיד השכימו והעריבו אנשים לראות בעינם את „פלאי הפלאים“; אבל לאסונם מצאו על הרוב את דלת חדרו סגורה...

אחריה באו „הנערות“, כלומר מרים הקטנה, בעלת־חן חולנית וחלושה, והבכירה ממנה צפורה היפה או „אדונית“ סתם. מרים היתה ממונה על ממכר הזפת ועל עסקי הבית ויד ושם לה גם בבית הבשול; וצפורה לא התערבה בשום דבר ותשב בודדה כל הימים מבלי מעשה או מחשבה למעשה. יפיה היה כל כך רך וצנוע עד ששום אדם לא הרהיב לעבוד בה עבודה. והדבר היה מובן מעצמו שהיא „אדונית“.

עליה רק לשבת על יד החלון או להשען על כרעי המשענה
 ~ דבר לא חסר לה וכל רצונה נעשה. אבל כליון-נפשה
 הציק לה בלא-יודעים והוסיף לה לזית חן לוקחת נפשות.
 וכשעמדה בקומתה הזקופה והניעה את מקלעות שערותיה השחורות
 והפתוחות לשני עברי פניה הפהים וארוכים מעט, לא יכול
 כל איש לעמוד בפניה. לעפעפיה הרכות היתה מין צניעות
 מלבבת וידיה הזכות - אין כמוהן ליופי. היא לא שחקה ולא
 הצהילה פניה, אהדבא, מעין עוצב רחף עליה תמיד. בין
 הערבים בשבתה בודדה על יד החלון היה עצבונה מעין רחמי-
 אם. היא לא ידעה מה אתה.

אבל יפיה דרש את תפקידו.

ובין שתי הנערות בא עיקר אותו הבית: הַשָּׁה העלוי,
 עלוי ממש, בעל זכרון ובעל השגה גם יחד. אמו נשאה אותו
 על כפיה. דודו ואב, הקצב והירא-שמים, חפץ לקחת את
 היתום בעד בתו היחידה העורת מעט, וישלם בעדו, "שכר למוד".
 והַשָּׁה למד עם יוסף בן הרב אצל "הריף העיר", ציירו לעצמבם:
 עם יוסף בן הרב דמתא למד השה בן האלמנה! ויש שהיו
 אומרים, שהשה למדן יותר גדול מיוסף שגם הוא למדן גדול.
 ו"הריף העיר" שמפיו היו לומדים היה גם ממש גדול,
 בודד בעליתו רובא דיומא. מתחת העליה היתה חנותו, ששם
 מכרה בתו תאנים וצמוקים ושאר פירות יבשים, ותחת החנות
 במעמקי האדמה הלחה - ה"הדר" ככבודו ובעצמו. ולפי שמן
 הקבר הזה היתה מעלה ישרה למקום הצמוקים והתאנים והמורה
 היה עוסק בעליתו ביחודים, היו הבחורים הבודדים נוהגים
 לגנוב מעט כסף מאת הוריהם ולעלות על המעלות כדי להחליפם
 באותם הדברים המתוקים, מרורים ושקולים מאת "היד הנחמדה"
 - אסתר היתה בעלת אותה היד הנחמדה, הבת הבכורה של
 המורה ועקרת ביתו, - מפני שהאם חלתה פעם אחת ותמת,
 ואשה אחרת לא באה אחריה.

אסתר היתה גם יפה מעט, אבל שניה העליונות היו
 גדולות יותר על המדה ובשחקה התגלו ולקחו חנה. בכ"ו קבלו

הבחורים הצעירים „נחת רוח“ ממנה והיו מושכים אותה באזניה בחבה .

וכשנודע הרבר ל„בעלי הכתים“ היה ארבעה שבועות רצופים „חלול השם“ גדול . התלמידים יצאו מרשות החריף והצמוקים לרשות אחר . החריף בעצמו אנוס היה לרדת מ„יחודיו“ בעליתו אל החנות ממש ולעזור לאסתר בפרנסת הבית . ויוסף והֶשֶׁה נתפטרו מעול ה„חדר“ לגמרי והתחילו ללמוד בבית המדרש , פעם בתור חברים ופעם כ„עוקרי הרים“ המננחים זה את זה בהלכה .

כאמור , היו־להשה כשרונות , אבל הוא לא היה מתמיד כיוסף בן הרב וגם היה רמאי מעט בלמודו , כלומר : אוחז את העינים ע״י תגבורת השנתו . והיו כאשר גברה עליו יד יוסף ויחל לעלות עליו בלמדנותו , כאשר אמו נתנה אותו להגות גם בספרים חיצונים שלא ידעתם כל עיקר ; וע״כ השתמש בהתר זה לעלות על חבריו .

והשה נעשה למשכיל ול„בעל לשון“ גדול . זאת ידעו מעתה כולי עלמא , שאין ערוך למליצותיו ושבזה כחו גדול . לאסונו לא היה מהיר בכתיבה וכתב־ידו היה מכוער מאד . האותיות היו מגושמות ועקומות , המורים לא היו ישרים וההפסק בין מלה למלה לא היה גדול מזה שבין אות לאות . גם הוא בעצמו לא היה יכול לראות את כתב ידו המכוער וקשה היתה עליו מלאכת הכתב בעת אשר „עשתונותיו היו כמעין המתגבר וכגלי הים דא לרא נקשין“ (לשוננו ממש) . וכיון שראה שהדבר כך הוא החל להשתמש באחרים , כלומר , קבץ לו בחורים קטנים מ„פרחי המשכילים“ , שישבו מדי צהרים בצהרים בחדר הגדול של אמו , והמה כותבים מליצותיו שהיה אומר להם בעל פה .

ויהירות גדולה היה מרגיש בעת שהיה מוליד את „הגיגיו“ . את כגדו העליון היה מסיר , את כובעו דחק אל הצד , ידיו שם באמתחתו והוא צועד עקב בצד אגודל ואומר בקול רם : כקדוח אש המסים מפקידה לפקידה כן חתי על השמים ועל כל צנאם . רוהו , רוחי רמות מללה ונפשי עיפה כתנין במדבר , מבין

עפאים יתן קול - אראליה, אראלים, התקבצו מארבע רוחות השמים וקראו עלי מספר כתנים, למה רגשו רגשותי והניגו יהגו ריק . . .

וצפורה שחקה בראשונה על צלצול המלים הריקות האלה אשר גם פירושן לא תבין - אבל לאט לאט התרגלה את "המליצות" ואת הכותבים התמימים, שבדחילו ורחימו היו בולעים כל הגה היוצא מפי השפה, שהיה בעיניהם כמלאך אלהים.

ושם בין הכותבים גם שמחה היתום, נער רך ויפה. אמו מתה שלשה ימים אחרי לדתה אותו, וישא אביו ישעיה את אחותה הצעירה, תמה וטובת לב. עד שנת השנים עשרה לא ידע שמחה כלל שהוא יתום והיה קורא לדודתו - אם, והיא חנכה אותו ברחמי אם. אבל כשהתחיל להניח תפילין שנה תמימה קודם הזמן הרגיל ונודע לו שיתום הוא, התחיל להתקוטט באמו חורגתו והיה מפורסם בכל העיר ע"י דברי ריבותיו עמה. וכל כך התרגל בזה ורחק את עצמו ביסוריו אלה, עד ששחפת נולדה בו שנתנה לפניו הזכים מעין חן מיוחד.

צפורה עמדה תמיד על גבו בעת שהיה כותב על הנייר, וברבות הימים התחילה להרגיש שאוהבת היא את שמחה. הדבר לא היה ברור לה כל כך, אבל בעומק נפשה היתה אוהבת אותו, ומאותה שעה שנגע ראשו בה בעמדה מאחוריו חשקה גם נפשו בה לפי דרכו, ויבוא ל"שעות המליצה" בלב שמח ובעינים מושכלות.

"שכר טרחה" של כותבי המליצות האלה היתה הרשות שנתנה להם מהשה להעתיק את מליצותיו גם בעד עצמם. הם חזרו על הדברים בעל פה, ובעזרת איזו פרשיות מתנ"ך ואיזו "חתיכות של דקדוק" שסגלו להם מהשה נעשו גם המה ל"מליצים אבירים" ולבעלי רשון, והשה לא היה עוד יחידי . . . אכן היטב חרה לו.

ובתוך כך גברה "ההשכלה" מעט בלבבות בני הנעורים ויחלו להתגעגע לעזוב את "המבואות האפלים" ולברוח למקום חכמה. הדבר לא היה ברור להם כל כך, אבל כלם אמרו לעצמם: נחוץ הדבר שנברח כדי להשתלם בלמודים . . . ואותן האמירות אגרו את כלם בלב אחד ורצון אחד. ככה התאספי

בצנעה, יעצו עצות ויבקשו תחבולות להקים זממי לבם; עד שבאו לידי גמר שטוב הדבר לשלוח אחד לפניהם למען יראה מה המה למודים ואיככה עושים את הדבר? ותיה כאשר יישר הדרך לפניהם ילכו כלם אחריו. מובן מעצמו שהנבחר היה השה. והשה היה שמח וטוב לב על המקרה הגדול הזה בחייו, ובהתלהבות גדולה היה מדבר על „מלחמת האור עם החושך“ „הדעה עם הבערות“ – גם הצעירים היו מכינים א"ע למלחמה, כלומר, להספיק להשה הוצאות הדרך.

והגננות מתחילות בכלי כסף. משכיל זה גונב מולג וזה כוס או סכין, זה הדם של מצוה וזה „שמורות“ ממש. ובלילה אחד נאסף הכל והושם בשק קטן שברכו על צוארי השה. באמצע הקיץ היה הדבר. הלילה היה יפה, הירח במלואו, והעמקים עודם עוטפים בר. רוח צח נשב וימלא את העפאים באותה שירת-הליל המהורה הבאה הרחק מאדם העיר. שם בפנים העיר אבותיהם „בני אדם יושבי חשך“ יושבים ביראתם וקוראים „קריאת שמע“ שלפני המטה, ובין העמקים עומדים הבנים ונפשותיהם נשואות למרחוק...

השה, שמשכמו ומעלה הוא גבוה מהם, עומד באמצע עם שקו על צוארו, וראש הבחורים מרגיש את קדושת השעה ומדבר אליו בשם חבריו בהאי לישנא: „אתה הולך לפנינו להורות לנו את הדרך בו ישכון אור... חזק ואמץ והיה לנו לעינים... עד מתי נשב בין חשוכים מורדי אור? קומו לעבודת הדעת וההשכלה בת השמים"... והשה עונה לעמתו: „ידעתי את מלאכותי... כקדוח אש המסים כן לבי בי יבער בראותי אפלה מנרד... היו שלום... חזקו ואמצו ואל יפול לבבכם... אנכי אקריב את נפשי על מזבח הדעת... הה! לבי בי מתפוצץ לרסיסים בראותי אבדן עמנו... כקדוח אש המסים..."

נשיקות ממושכות. שמחה בוכה מאין הפוגות. והירח מאיר מלמעלה ומביט למטה באיזה צחוק עצוב, וכמהו כן גם כוכבי השרת.

וממחרת היום היה רעש גדול בכל העיר דובבא, מקום המאורע. בשני בתי הכנסיות ובעשר החנויות רועשים וצועקים.

האבות מכים את הבנים והבנים צועקים. "ההשכלה" מקוללת
בפי אנשים ונשים והאלמנה עצמה בוכיה גם צועקת בבית הרב:
הבה לי את בני! בנך באשמו.

מיום הוסד הארץ לא נשמע כדבר הזה שעלוי יברח
להשתלם בלמודים – יומו של משיח בא – כולם ישתמדו בעזה"ר
– האבות אשמים – הרב הוא אשם – נתפלל לאבינו שבשמים –
נבך, נבך, נבך – יהודים, עשו תשובה – נלחם מלחמת השם
עד ערקתא דמסאני – אלי אלי למה תעזבנו? – רבנו של עולם,
חוס ורחם עלינו, למה יאמרו הגוים? –

קולות כאלה היו נשמעים בערבוביה במשך שבועים, ואח"כ
נשתנה הדבר. המפחדים מ"יומו של משיח" התחילו לאמר
לעצמם שסוף כל סוף הכל לטובה... השה זה ישתלם בלמודים
במדינת הים עד שיעשה דוקטור, אח"כ יבא אל עיר מולדתו
מסובל בכסף ובזהב, בסוסים ודוחרים יבוא לכאן כמו שעושים
דר"ימעלה ויחלק לכולם מתנות כיד המלך. השה בעצמו
הוא קרוב למלכות... הן אמנם הוא מגולח; אבל מה בכך,
הוא טרפה ואגורתו כשרה...

ובטרם נעשה השה קרוב למלכות נאלם דומיה ולא הודיע
לרעיו לא דבר ולא חצי דבר.

בעיקר הדבר לא נסע כלל למדינת הים, רק לאחת מערי
קסרביה. את כלי הכסף כבר המיר בכסף ממש ואת הכסף ממש
פזר בהתר ובאיסור בזמן קצר. – אח"כ נעשה מורה שפת עבר
באיזה כפר, ויהי בחמדו את שפחת הבית, הכה אותו בעל
ביתו ויגרש אותו מעל שלחנו. בקשינוב לא מצא תלמידים, ויהי
כאשר תקף עליו רעבונו התחיל לדרך יין בהגליו ו"מלחמת האור
עם החשך" שבח לגמרי.

רעיו שברובבא לא ידעו כל זאת, אבל כיון שעברו ימים
וחדשים וממנו לא נשמע דבר החלו להתיאש. ובריעבר
בחרו את הענין – לשדך את עצמם בכלות עם נדן הגון. וכדי
לקיים "מצות השכלה" בפירוש התנו לראות את הכלה קודם
האירוסין; והמהדרים מן המהדרים דברו עמהן איזה דברים
ממש. ויהי הדבר למאורע גדול... רק שמחה לא "שדך את

עצמו", כי לבו עגב על צפורה. וגם צפורה עצמה חלתה מעט מעת שנתפרדה החבילה, ואח"כ הבתה בקדחת אמתית; ובעלות חומה למעלת הארבעים התחילה לצעוק בקול רם: כקדוח אש המסים כן לבי כי יבער וכו'. שערו בנפשכם, היא הנערה העבריה שאינה יודעת גם מלה משפת עבר, כנהוג, היא אומרת פסוקים ושברי פסוקים בעל פה...

מובן מאליו שהדבר היה „דבוק“, רחמנא לצלן. והרב והרבי עשו לה השבעות, כנהוג, ברכו סכין בעלים ישנים מספר רזיאל המלאך והניחו אותו מתחת לכרה, גם מרק נתנו לה לשתות ששמה מחקו אותיות השמן וכל כת דיליה.

הקדחת והדבוק חלפו בע"ה, אבל צפורה לא שבה לאיתנה כראוי. רוחה נשאר כהה ותמיד ישבה על מקומה מבלי דבר ועשה דבר. בשמחה תחשוב ואינה רואה אותו, מיום חדל להעתיק בכתב מליצות אחיה שבעל פה. עצובה וחולנית היא, נפשה אבדה את תפקידה...

ובאחד הימים, אחרי שהשתקע הדבר לגמרי, שב „הבן האובד“ לעירו, והעיר נבוכה... הוא לא בא במרכבה רתומה לסוסים דוהרים, בלא כסף וזהב ובלא תעודת ד"ר – רק איזו פאות קצרות הביא אתו, כובע גדול נטוי על הצד ואיזה „קצור“ בעליונים. בכלל שמן מעט „בכרכי הים“, וגם שפמו החל לבצבץ. והוא אינו בא אל בית-הכנסת, אינו נראה למכיריו שמלפנים, יושב בית הוא כל הימים. ואיזה ממכיריו מתעתדים לבוא אליו, לחקור ולדרוש ממנו על אדות כל המאורעות שלו בשדה הלמודים...

והנה הם באים, גם שמחה בתוכם, וכלם באים הביתה אליו כמתבישים ועיניהם נטויות לקרקע הבית. צפורה יושבת על המטה ומשתוממת למראה הבאים, – השה לא ידבר דבר... רק לפתע השמיע מלה קשה „נימשבא“! המלה הרוסית הזאת עשתה רושם על הבאים: אם כן – המה חושבים בלבם – הוא כבר מדבר בלשונם... ואיזו „יראת הרוממות“ כבר באה בלבם. והשה יושב כמו „על גחלים“... הוא מתביש ומלא חמה... אינו יכול להושיע לעצמו... הוא קם מעל כסאו ולוקח את כנורו

מעל הקיר – בברכי הים למד גם לפרוט מעט על הכנור, כל החכמות למד שם – ויחל לפרוט מעט, בקול דומה לרבור איזה רב בלשון שפחתו, הכל מקוטע ומגומגם. לפתע התלקחה חמתו בו וירס את הקשת על הבחורים, העומדים משתוממים, כמו להכותם: צאו מזה, שקצים! למה באתם אלי? ובנעת הקשת על ראש שמחה, קפצה צפורה מעל המטה – היא כבר רעדה בנפשה כל רגעי עמרם ורוחה סער בקרבה משכבר הימים... בשחוק מהול בבכי, השכיח אצל חולי העצבים, חבקה את צוארי שמחה והקרא: אתה הנך בני, בני האובד!..

* *
*

שנים עברו.

שמחה כבר מת בחלי השחפת. צפורה כחולת־רוח וישבת שוממה. והשה, המכונה „הבן־האובד” מעתה, כבר נשא את בת דודו הקצב וירא שמים, והוא גם הוא ירא שמים במקצת. את הלמודים והמליצות, ההשכלה יחד עם „קדוח אש המסים” כבר שכח והנהו סוחר בתבואה ממש כהוגן, נוסע לימות השוקים, מרמה ומוכר וכו'. ובתוך כך אינו רואה חיים מציבים עם אשתו המכוערה, גם אינו מקדש על היין שהחל למאסו מיום בצקו רגליו ע"י הדריכה – זוהי שארית לו מימי קדם...

רק יי"ש מעט הוא שותה לעתים פנויות, בין הערבים. לא בכונה, רק עפ"י מקרה כשאחיו לוי יצחק אינו בביתו הוא הולך לשם ע"מ למזוג לו את כוסו מידי גיסתו היפה. לא בכונה, רק עפ"י מקרה הוא שולח אליה יד; אבל היא איננה יודעת למה הוא עושה לה כך?

ואף גם זאת: כשמריבים עמו בהקליוז בגלל איזו „עליה” וכיוצא בזה, אז קוראים לו כנויו בפניו לאמר: „בן אובד”.

פנחס שמעון *

פנחס שמעון היה הבן הבכור של אשה אחת אלמנה בקוטב וטפל לגבי אחיו הצעיר אברמ'ל, שהיה מעט למדן ומין משכיל יודע ספר ויתארח גם את בן הרב דמתא. פנחס שמעון לא התארח עם בן הרב דמתא בשביל שהיה בור גמור וגם היה צריך לפרנס א"ע ואת אחיו. גם אמו יחנה הרויחה מעט ביגיע כפיה, אבל הוא היה צריך לעזור לה הרבה ולנסוע אל השוקים לקנות ולמכור תבואות ולפעמים לטחון מעט.

בכלל האמינו בו כל הסוחרים, אם כי לא היה בעל מומן כלל. הוא היה דיקן וישר-רוח, סוחר באמונה ומתפלל תמיד בצבור בערב, רק בבקר לא היה לו פנאי כי עליו היה להשכים אל האכרים ולסובב עליהם.

בתוך כך סחרה גם אמו בקטניות ובבצלים, בעופות ובתפוחי אדמה, ואעפ"כ היתה אשה טובה גם מעט חשובה ותחיה את בניה בנחת. אברמ'ל היה אישון עינה, אבל גם את פנחס שמעון חבבה כאם ולא גערה בו כל ימיה. הוא בהיותו גדול וראש-הבית היה מעין אבי הבית. ואעפ"י שהיה בחור התנהג כ"בעל הבית" בקניית מקום בבית הכנסת והיה נקרא לתורה כנשוא משום ששלם בעד זאת כ"בעל הבית" ממש.

ובאחד הימים נחרב "בעל הבית" הזה. הוא ראה את הנערה היותר יפה בעיר, שבאה בתור קרובה ותופרת אל קרובה שבקוטב, ויחשק בה לקחתה לו לאשה.

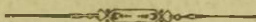
הוא לא היה יכול להשיגה מפני שעליו היה להלביש את עצמו ואותה ולהוציא עליה הוצאות רבות. ומין ה"נדה" הזה הריק מעט כספו ועשה אותו לבעל חוב גדול. הוא

היה אנוס על ידי כך להתחיל לשקר, לקח מזה ונתן לזה, שכח את תפלותיו בצבור והיה רץ מהתם להכא ומהכא להתם. לאמו שקר כי גדה יש להתופרת ואעפ"כ לא היתה מרוצה להענין ביותר. „אשה יפה מאד בעלת ידים נקיות הוא חסרון גדול לאיש יהודי סוחר קטן“, אמרה לנפשה. ובכ"ז לא גערה בכנה. יעשה מה שרוצה הוא לעשות; אולי מה' יצא הדבר והו' באמת זוג מן השמים...

שמונה ימים אחרי הנשואין קרא שמיטה. המלוים לקחו כל אשר לו ולה, והיא בכעסה יצאה אל קרוביה לעיר אחרת. פנחס שמעון אינו רוצה לגרש אותה בשום אופן והוא עני גדול וחי בצער את אמו שירדה מאד להגלי כל הענין. אברמ'ל נאנס להיות מורה שפת עבר באיזה כפר ולהיות שם גם מזוג יי"ש אנב גררא.

באחת, כל בית האלמנה נחרב. ופנחס שמעון עדיין מקוה שסוף-סוף תשוב רעיתו היפה אליו ויחיו יחדיו. ימים רבים עברו. היא לא תבוא והוא אינו רוצה לגרש אותה. אומרים עליה שנמעה לכרכייהם אל קרוביה...

שְׁכָנָא .

כי שם, הרחק הרחק, סמוך לכרכי הים ישנו כרך גדול להתפאר בשם קרמנטשוג, - ידוע לכל אנשי העיר קוטב כמו שידוע להם התוגר, מינטיפיורי והברון הירש... אבל כי יבוא בפשיטות איש ממש מהתם להבא, איש הולך בכאן בכגדים אשכנזים כנהוג אצלם שם, - זה היה מעין מאורע גדול ימים רבים, וכלם שחו ונדברו אדות הזר היפה הזה שבא לשכון בתוכם. הפלא ופלא! שם הארון, "האשכנזי" הזה הוא פשוט שכנא, והוא מתפלל בכל יום כיהודי כשר. בכלל הוא יודע רק בלשון הגוים ולא בשפת עבר; ומפני האי מעמא אינו אפיקורס לפי מלבושו. אדרבה, אנשים כאלה המה כשרים ויראים את ה' בפשיטות אעפ"י שהם חכמים ויודעים כל עניני דעלמא.

ושכנא מלכד שהיה משכיל גדול בשפתם ויודע לדבר את פקידו העיר פה אל פה ממש, היה יודע השבון וגם יודע לעשות שבר... הוא לא היה "בעל מלאכה" פשוט, רק דרך אנשים כאלה לבחור להם מטרה חמרות בחיים למען יוכלו לבנות בית כטרם ישאו אשה, - כך נהוג אצלם.

ושכנא נעשה חשוב גדול מיד. כל מי שרק דבר עמו כבר היה נוהג כבוד בעצמו והיה "מעביר בידו על בטנו". בכלל היה אורח חשוב אצל טובי העיר, התרועע את בעל בית המרקחת ואת הרופא, את המוזיקר ואת אומן הרחיים, אשכנזי ממש מיליקומג'רד.

כל עלמות העיר הנאות, המלובשות בגדים נאים, היו נושאות אליו את עיניהן ותחמודנה את האשכנזי בלבן. מוכן

הדבר שאבותיהן הוראים לא היו מרוצים כלל להשיא את בנותיהן לאדם אשכנזי, ואעפ"כ היו האמהות קוראות אותו לשתיית חמים והיו מרגישות איזו נחת רוח בכואו לביתן.

ושושנה, המשכלת באמת ויפה כאמת, אשר בגרה בשנותיה יותר מעט על המדה מפני שלא נמצא בכל הככר ההיא מין אדם משכיל ראוי לה, שמחה לקראת המקרה הטוב הזה.

בקומתה הזקופה ובהוד פניה המהורים היתה יעלת חן. היא למדה מעט וקראה בספרים. במהלכה, במבטח הנעים ובשערותיה הדומות למשי עשתה רושם כ"חשובה" מאד; אבל בכל המקום הזה רק בני אדם עם קפצות ועם פאות ארוכות והיא ה"משכלת" הלא אינה יכולה להנשא לאיש מתפלל עם אבנט רחב ושיוך למיניהם.

ובכן מצא שכנא ללבה מסלות, אם כי היה פחות ממנה בהשכלה ובנפש. בכלל היה בער לעמתה ולא ידע לדבר עמה נכונה; אבל מה בכך, הלא משכיל הוא ולובש בגדים אשכנזיים ממש.

שכנא ארש את שושנה ויסד לו ביחד עם שותף עשיר בית עשית שבר. השותף נתן את המעות והוא את ידיעותיו בנידון זה. והשכר מצא לו מהלכים בבתי כל אנשי העיר, שקלקלו בו את קיבתם ואעפ"כ הרבו לשתות אותו מבלי כל חשד. כי הם לא היו רגילים בשתיית שכר עד עתה.

אבל ברבות הימים ראו באמת שהשכר גרם. העם חדל לשתות, ובית עשית השכר נסגר באחד הימים.

ושכנא כבר נשא את שושנה ויחיו כאהבים כמשכילים ממש, גם הלכו לטויל יחד בפרהסיא שלא כדרך בנות ובני ישראל; ואותם הבנות ובני ישראל קנאו בהם בצנעה.

שכנא נאנס לקחת משרה קטנה אצל הפקידות בתור מזכיר מישנה, והיה מקבל איזה רו"ב מעטים לחודש שאנסו אותו לחיות כעני. אבל המשכילים אינם עניים ממש, הם הולכים תמיד בבגדים נקיים וביתם מסודר בכלים נאים.

שושנה החולמת בנעוריה בבית אביה הקיצה מעט בראותה.
 חיים כאלה עם בן-אדם טפל למלבושיו. אבל מה בכך ?
 לאדם מתפלל עם אבנט רחב לא היתה יכולה להנשא בשום אופן .
 עוד מדה אשכנזית לשכנא . הוא יודע לשחק בקוביא
 ומשחק את כל איש , את הפקיד ואת הרופא ואת הרוקח .
 בכלל שכנא אינו מכובד עוד כבראשונה אע"פ שהוא
 בא מהכרך הגדול קרמנטשוג . קרמנטשוג לא הפילה עוד את
 הכבוד הגדול על אנשי קוטב מיום שהתגלו בה ובשכנא .

בֵּרֶךְ .

ברך הוא אדם מכוער מאד . בפניו בהרות , זקנו פרוע , שערותיו פרועות והוא גדל־הקומה ובעל גוף בריא .

אסונו הראשון היה שהיה עליו גרוד בנערותו וישא בת עשיר בינוני שהוא יושב על שלחנו זה יותר מדור שלם . אשתו כבר זקנה מעט ולו בנים ובנות שכמעט הגיעו לפרקן והוא עדיין יושב על שלחן חותנו, שכבר ירד מנכסיו ומתפרנס בצער .

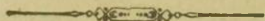
וברך אינו יכול לפרנס כלל . הוא אבד כל כספו וכסף חותנו . בכל אשר יפנה יקרהו אסון ובכל אשר יעשה לא יראה סמך ברכה . הוא כבר נסה כל המסחרים שבעולם , כבר סחר בקמחים וביערות , ברחיים ובשורים , בעצים ובגחלים , בכצים ובשערות חזיר , בבצלים ושכירת בתי משקה , בהלוואות ובבתים – ובכלם הפסיד ממונו וממון אחרים . כבר היה פקיד ביער , נוסע לשוקים , חנוני ובעל חשבון ; נסע לשדה המלחמה בעת מלחמת הרוסים עם־התוגרמים והיה מוכר קטורת בבוקרסט ; אח"כ נסע לארץ ישראל על מנת להיות אבדן , משם שב למריסט והיה סוחר באתרוגים ובא לביתו בעירום ובחסר כל .

כל הימים האלה ישבה אשתו עם בניה אצל הוריה ולא קטרגה על השי"ת . אדרבה, כל מה דעיבד רחמנא לטב הוא עביד , ובעלה ברך הלא אוהב אותה כדינא .

גם הוריה אינם קובלים על זה ומפרנסים אותה ואת בניה בכל מה דאפשר להם ; הבנים כמה בנים גם כשכבר פסה ראשם ... וולדה , כך שם בתם , הלא נפש טובה היא ומה אשמה היא אם יסרה ה' כך . גם ברך אינו יושב ריקם ועושה כל הבא לידו . למען

העשות רב, שוחט או מלמד כבר הזקין; ובכלל ברך אינו מין אדם זה, הוא סוחר גמור אעפ"י שלמדן גדול הוא. חבל שאין לו עוד פנאי לקרוא בספרים. ה' יסלח לו.

בעיקר היה ברך איש טוב, רק מהיר במעשיו. מעולם לא היה לו פנאי גם משהו ולחיו נקמטו בלא עת. רחיים על צוארו, והוא אינו מרויח מאומה כל הימים.
ככה חי ברך כל הימים.

דן הוא אדם ארוך מאד, בעל רגלים ארוכות וידיים ארוכות. ראשו קצר ועיניו מרוטות, וכשהוא מדבר הוא מניע בזקנו ואומר בכל פעם: איך, איך.

בכלל הוא נבהל ונמהר מאד במעשיו. הוא אוכל בערב ובבקר בצלים, בצלים בפת קבר שחור.

שם אשתו דבסיה ושם אבי אשתו - יוהנן דבסים. דבסיה היא שטיה גדולה ויוחנן שוטה גדול.

בכלל כל בני משפחת אשתו מפורסמים לשומים מומחים, וכלם מריבים את דן, שהוא לפי דעתם אדם שאינו מן המניין.

ודן אינו בורר ואינו טוחן קמחים, אינו מוזג יי"ש ואינו סרסור, אינו בעל־הבית ואינו עני, אינו מלוה ואינו לוה.

לכאורה הוא בעצמו אינו יודע מאין הוא חי כל הימים, אחרי שכמעט אינו עושה מאומה ואינו מרויח מאומה. הכל

מעשה נסים אצלו, והוא בעצמו אינו רוצה להאמין בנסים. אדרבה, הוא חקרן מעט לפי דרכו... פעם אחת שמע שהקולות

והברקים על הר סיני היו מעין אלקמרות, וישמח מאד על הדבר הזה...

איך נעשה דן לחקרן, לא ידע איש. כמבועו הוא אוהב את המשכילים בקומב, והיה אם יקל איש בכבודם הוא צועק עליו יותר מכפי דרכו.

פעם אחת זכר דן כי הוא שונא את אשתו. הדבר היה עשרים שנה אחרי התגנתו, ואז ידע כי צדקו המשכילים באמרם

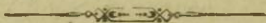
אבל הוא כובש את בעסו ועמל הוא לשאת הכל בתור נסיון
מן השמים .

בשמים יודעים היטב את משולם זוסא ושומרים אותו היטב .
השי"ת הוא אמנם איום ונורא כשגורם החטא ; אבל משולם
זוסא מדקדק גם בעברה קלה . הוא עמל לעשות רצון הבורא
בכל האופנים ...

נפלאים הם מעשי הבורא שנתן לנו את התפלה . התפלה
היא דבר טוב מאד . לו היה אפשר בידו , כי אז היה מתפלל
תמיד וקורא בספרים קדושים תמיד .

בספרים הקדושים , "פלאי פלאים" , הכל נאמר במין מתיקות
ויראה עליונה . לו היה און קשבת לכל בני העולם כלם , כי אז
היו נופלים על פניהם לפני הנפלאות האלו .

אדרבה , טוב הרבר שהשי"ת מגסה אותו . אדרבה יאריך
ה' ימיו ושנותיו ואל יביאהו לידי חיים אחרים .
אדרבה , משולם זוסא הוא כמעט שמח בחלקו .

מרדכי דוב.

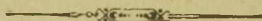
מעיקרו היה נקרא שמו בפשיטות מרדכי דוב. והוא היה בעל הבית כמעט וחייט ברובו, אבל מן החייטים הפחותים שאינם יודעים את מלאכתם כראוי ומקלקלים כל הבגדים אשר המה תופרים. בכללו היה עני אדמוני, איש גדליהקומה שלו אשה קטנה, "מרשעת" ברובה ורוצה לאכול כל הימים. בנים לא היו להם, גם לא לחם וקמח; והיא, המרשעת, מצקת על אשר אין ידו משגת, והיתה נוהגת להכות אותו או לתלוש את זקנו בשעת הדחק.

ביום החמישי בערב היה הדבר. כבר אתא ביני-השמשות ועוד קמח לשבת-קודש אין. והוא, גם בהיותו "קל" מעט כדרך החייטים, לא היה מחלל את השבת לעשות אותו חול בלא קמח לבן ואיזה דג... כל מה שאפשר היה לו למשפן ולמכור היה ממשכן ומוכר בכל יום חמישי בשבת, אבל ביום ההוא אפסה כל תקוה. זה ימים רבים אשר המחט מונח בטל באין עבודה, וקמח אין, אין -

ומבלי חשוב הרבה הלך אל אברמיל החנוני שהיה סמוך לו. אברמיל הוא מעין עשיר צעיר שנחלץ מן הצבא ע"י איוו "מלאכה" כנהוג, ובכן הוא גם אדם חלש גונח לרוב ע"י הסמים. ששאבה ריאתו באותם הימים.

אברמיל נתן לו איפת קמח בהקפה כאלו כפאו ישד - ומרדכי-דוב התחיל לחשוב בדבר אח"כ בלכתו עם הקמח לביתו. הדבר עודד את רוחו פתאם... בעוד שעה בא אל אברמיל עוד הפעם לקחת לו נופת

בהקפה, ובשפתים רפות בקש ממנו הלואת חצי רו"כ במזומנים ...
 וכמו רוח חדש חלף עבר על מרדכי דוב בעזבו הפעם
 את החנות. מעולם לא היה לו כל שיח ושיג עם "בעלי
 הכפתורים" וגם לדבר בלשונם אינו מבין, אבל מה בכך? ה"עסק"
 הוא יותר טוב מפליגות המחט. ובכן ויהי ל"מסור" ...
 והוא גם הרגיש איזו גאות ע"י מהלכו החדש. — את זקנו
 לא נתן עוד למורטים בידי זוגתו וגם היא החלה לכבד אותו שלא
 כתמול שלשום. עתה החלו לירא את בעלה, וזה דבר טוב.
 וגם בעיר התחילו להחזיק אותו בתור "מסור" ... אבל
 מה עברה יש בכך! עברה היא בשר מרפה או עוף וגבינה,
 נשיאת מטפחת בשבת ושתית יין נסך; אבל ללות חצי רו"כ
 מאברמיל וקמח לשבת מפני שירא הוא ממנו, אין זו עברה.
 רק השם "מסור" הוא שם רע מעט כהשם "כופר" ו"משומד";
 אבל המעשים שהוא עושה אינם רעים כלל וכלל ...
 "משומד-העיר" כבר מת ב"מיתה משונה", ה"כופר" הלך
 למדינת הים ... התייש ה"בכור" ששכחו לפרות אותו נפגם ושחטו
 אותו כדינא. ה"משוגע" של העיר נחלם מעט והתחיל לשוב
 לאיתנו. רק "מסור" העיר עודנו חי וקים למרות ההכאות שהכה
 פעמים רבות באישון ליל, והוא נקרא בשם "מסור" סתם, — השם
 מרדכי דוב כבר נשכח —

יעקב נטע .

יעקב נטע היה בן אשה אלמנה בקוטב, ושמה רָבָה או רב'ה .

רב'ה היתה אשת "בעל הבית" בינוני שהשאיר לה בית גדול מאד עם רפת גדולה; היא משבירה אותה בלוית חלק הבית הסמוך לה .

מלבד זאת היא מוכרת פרות בשוק העיר, כלומר קונה פרות מעכו"ם ומוכרה אותם לישראל .

בנה יעקב נטע הוא "בחור כארוזים" וגבור העיר . . . משכמו ומעלה גבוה הוא מכל אנשי העיר ולו ידים חזקות היכולות לעקור קורות בתים ולהפיל אותן על בעליהן .

הוא נחלץ מן הצבא מפני ש"בן יחיד" הוא לאמו . ובכלל הוא פועל בטל חי על חשבון אמו, אם כי לכאורה סנדלר טוב הוא .

בטבעו לאהוב את כל הנערות שבשכנותו ולקללן בשעה שהוא חומד אותן . ביומא דפגרא וימים טובים הגדולים שבני ישראל בקוטב רגילים להכות איש את אחיו על לא דבר, הוא המכה היותר גדול ומפניו יחתו כלם .

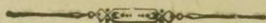
הוא אינו מתירא גם מהרב דמתא ולפעמים הוא שותה יי"ש עם בני עכו"ם ממש . בטבעו אינו ירא שמים כלל רק אוכל הרבה ושותה הרבה וישן הרבה מפני שאין לו מה לעשות . בטבעו לשבת "בחור" זה משכבר הימים, ואינו שומע לקול אמו לישא אשה ולהוליד לה איזה "נחת רוח" .

בטבעו שלא לשלם כשהוא לזה כסף, ולכוא לבית התפלה
בשבת אחרי מוסף ...

הוא אינו אוהב להקרא לתורה אעפ"י שהוא בעל-גאוה
גדול ויכול לקלל את גבאי בית הכנסת על לא דבר.
לפעמים כשהזוח דעתו עליו הוא מתפלל במזרח. הגעו
בעצמכם, הוא - יעקב נטע הבור בן רבלה מוכרת הפרות -
מתפלל במזרח בית הכנסת סמוך לארון הקודש, ואיש לא יעז
לאמר לו דבר.

אומרים עליו שאינו צם בימי התענית, וששפחה אחת
בכפר הסמוך - - -

אומרים עליו שפעם אחת רצה להשתמר, וכבר עשה חוזה
עם ה"גלח", ואחר כך לא נתנו אותו לעשות עברה חמורה.
ומשה יעקב לא יבין מה זאת "עברה". דברים כאלה שהוא
שומע בכל יום הם אצלו רק דברים בעלמא ...

שואל.

בעברית הוא שואל ובקוטב ידוע הוא זה ימי דור שלם בשם שואל.

לפנים היה שמש בבית-הכנסת שנשרף, ואח"כ היה לקבור-מתים פשוט. וכשנתפרסם הרבר שהיה גונב תכריכים ושרעה עזיו בין המצבות פטרו אותו ממשמרתו זאת, ונתמנה להיות מחזיר על הפתחים.

עד ימי שואל היו עניי קוטב רק מקבלים, "קצבה", לחם לבן בערב שבת ומעות-חטים לפני חג המצות, אולם העניים המחזירים על הפתחים היו רק בני עירות אחרות שנודדים ממקום למקום ואיש אינו מכיר אותם.

ושואל אינו עני כלל. אדרבה יש לו חתנים, בעלי עגלות" חשובים ואחד מהם הוא גם קוסם לנכרים, מנבא להם ע"ד מציאת גנבותיהם ומקבל מהם קמח ועופות.

שואל בעצמו הוא, "נושא" לרוב שקים מלאים על כתפיו הרחכות ומקבל שכר הגון. הוא גם חוטב עצים כשהנכרים אינם מצויים, ואשתו מרוחת בכצלים וכבצים בימות השוק.

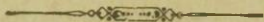
ואעפ"כ הוא מחזיר על הפתחים בכל יום חמישי לשבוע ומקבל את הנדבות בפנים זועפים, כאלו חיבים לו כולי עלמא מין מס קבוע.

הוא עוסק בהדלקת הנרות בערב יום הכפורים וגונב אח"כ את הנשאר... הוא גונב לרוב מבתי הכנסיות מגורות ומסמרות של הספסלים ומוכרם אח"כ בכסף ממש. הוא מכה את אשתו לרוב במין שתיקה המצויה אצלו,

כי דבר לא ידבר כל הימים, וישן הוא על גבי קרקע, לא
על המטה.

הוא אומר פרשה תהלים בכל יום ומניח הוא את תפיליו
קודם נץ החמה. מנחה ומעריב הוא מתפלל בקיצור, אחרי
שלפנות ערב כבר הולך הוא לישן.

בטבעו להיות בריא מאד גם כאשר הוקין ובא בימים -

המנחש :

חתנו של שואל היה גרי המנחש.
וגדי הוא אדם גדל-קומה ובריא בשר. כשהיה נער
היה חוזר על הפתחים עם אשה חסרת רגלים הולכת על משענות;
וכשלא רצו לתת לו נדבה הגונה השאיר את הפסחת בבית,
והיא צעקה ובכתה עד שאנוסים היו לחזור עליו ולבקשו שיקח
את אשר הניח.

אבל כשנשא את בת שואל נעשה לתושב גמור וישבח
את ימי נדודיו וימי קבצנותו. אדרבה, הוא קנה לו עגלה וסוסים
ונעשה לבעל-עגלה הגון.

אבל כל זה עשה רק בימות הקיץ. בימות החורף היה
חוזר עם עגלתו על הכפרים הסמוכים וגם הרחוקים מקוטב
והיה מנחש לבני אמות העולם.

הוא לא לקח כסף במוזמנים, רק קמח ונצלים לקח,
תפוחי אדמה וכצ'ים, עופות וירקות. בשעת הרחק לקח גם
צמר טווי, בד ועורות.

בכל ימות השבוע חזר על הנכרים והגיד להם מעין
נבואות ולחשים ובערב שבת שב לביתו, הלך לבית המרחץ,
לבש כתונת נקיה וכגדיו השחורים וילך לבית-הכנסת כבעל-
הבית הגון.

אדרבה, הוא ידע לנפח את ה"לכו נרננה" בקול נעים
מעט. אדרבה הוא היה מניע את עצמו בעת ה"שמונה עשרה"
ביודע-ספר...